

ANALYSERAPPORT

Analyse huidige afvalbeleid Waardlanden-gemeenten

Gorinchem

Hardinxveld-Giessendam

Molenlanden

Vijfheerenlanden

Datum: 15 september 2020

Samenvatting

In dit analyserapport wordt het huidige afvalbeleid en -beheer van de Waardlanden-gemeenten belicht. Waar staan de Waardlanden-gemeenten op dit moment? Waar liggen er kansen tot verbetering? Welke ontwikkelingen spelen er landelijk? Dit rapport dient als onderlegger bij het strategierapport. Er worden nog geen concrete voorstellen gedaan. Deze zullen pas worden gepresenteerd in het afval- en grondstoffenplan dat aan het begin van 2021 aan de gemeenteraden zal worden voorgelegd.

Landelijke beleidskaders

De Nederlandse overheid streeft naar een 100% circulaire economie in 2050. Dit is vastgelegd in het programma 'Nederland Circulair 2050'. Concreet betekent dit dat er in 2050 geen restafval meer mag vrijkomen en dat al het afval als grondstof teruggewonnen moet worden ten behoeve van hergebruik en recycling. De tussendoelen zijn vastgelegd in het Landelijk afvalbeheersplan (LAP). In 2020 is de ambitie om maximaal 100 kg restafval per inwoner per jaar te verbranden, in 2025 30 kg per inwoner per jaar.

De landelijke voorkeursvolgorde met betrekking tot de verwerking van afval is vastgelegd in de zogeheten Ladder van Lansink: afvalpreventie gaat voor producthergebruik, producthergebruik gaat voor materiaalhergebruik, en materiaalhergebruik gaat voor verbranding en storten van afval.

Huidig afvalbeleid Waardlanden-gemeenten

In 2014 hebben de Waardlanden-gemeenten voor het laatst hun afval- en grondstoffenbeleid geactualiseerd. In de veronderstelling dat het toen toegepaste inzamelsysteem niet tot de landelijke beleidsdoelen zou leiden, werd het zogeheten 'omgekeerd inzamelen' ingevoerd. Volgens deze inzamelwijze werd de dienstverlening verlegd Van Afval Naar Grondstof (VANG): meer service voor de inzameling van grondstoffen en minder service voor de inzameling van restafval. Concreet kwam het erop neer dat plastic verpakkingsafval (inmiddels uitgebreid met metalen verpakkingen en drankenkartons tot PMD-afval) met een minicontainer werd ingezameld, en dat de dienstverlening voor restafval werd versoerd door in de dunbevolkte gebieden (buitengebied) de restafvalcontainer minder vaak te legen, en in de dichtbevolkte gebieden restafval te laten brengen naar verzamelcontainers in de wijk.

Resultaten huidig beleid

De nieuwe inzamelwijze heeft bij de Waardlanden-gemeenten weliswaar tot een afname van de hoeveelheid restafval geleid (-14%), maar de landelijke doelstellingen blijven met gemiddeld 232 kilogram restafval (2018) ver uit het zicht¹. Ook ten opzichte van andere vergelijkbare gemeenten en inzamelbedrijven blijven de Waardlanden-gemeenten achter: 232 kilogram versus 184 kg gemiddeld. De oorzaak daarvan ligt voor een deel bij het hoge aanbod afval dat in het Waardlanden-gebied vrijkomt. Met gemiddeld 616 kg per inwoner is dat 17% meer dan bij vergelijkbare andere gemeenten (2018). Afvaltoerisme (afvalaanbod vanuit buurgemeenten) en bedrijven die oneigenlijk gebruik maken van de huishoudelijke voorzieningen zijn daarvan de oorzaak. In tegenstelling tot veel andere gemeenten hebben de Waardlanden-gemeenten vrij toegankelijke inzamelvoorzieningen waar in principe iedereen toegang tot heeft. De 'afvalaantrekkende werking' is daardoor groot.

Het hoge afvalaanbod is ook een bepalende factor in de kosten. Daar waar andere gemeenten gemiddeld 175 euro per huishouden aan directe afvalbeheerkosten (voor inzameling en verwerking) maken, is dat bij de Waardlanden-gemeenten 13% hoger. Het verschil kan volledig worden verklaard door de verwerkingskosten, die door het hoge afvalaanbod hoger zijn dan gemiddeld.

¹ De in dit rapport gepresenteerde hoeveelheden restafval zijn inclusief grof restafval en wijken af van de hoeveelheden gepresenteerd in de jaarverslagen van Waardlanden die exclusief grof restafval zijn.

Bepaald op basis van de benchmark-methodiek van branchevereniging NVRD is het serviceniveau in vergelijking met andere gemeenten en inzamelbedrijven hoger dan gemiddeld voor grondstoffen en lager dan gemiddeld voor restafval. Dit is het directe gevolg van VANG-beleid dat door de Waardlanden-gemeenten vanaf 2014 is ingezet.

De scheidingsresultaten nader belicht

Met 232 kg restafval per inwoner voldoen de Waardlanden-gemeenten dus nog niet aan de landelijke doelstelling. Dat het beter kan laten de resultaten van de sorteeranalyses zien. 70% van het ingezamelde fijn restafval bestaat uit grondstoffen (gft, papier en karton, pmd, textiel en glas) die eigenlijk niet in het restafval thuishoren. Bij optimale afvalscheiding zouden er geen grondstoffen in het restafval meer zitten en de hoeveelheid fijn restafval kunnen afnemen tot 60 kg per inwoner per jaar.

Ingezoomd op de scheidingsresultaten per grondstof is te zien dat met name oud papier goed wordt gescheiden. Zowel de hoeveelheid als de kwaliteit van deze grondstof is goed. Groente-, fruit- en tuinafval (gft), glas en textiel worden matig tot redelijk gescheiden. Het gescheiden ingezamelde gft bestaat vooral uit tuinafval, en nauwelijks uit groente- en fruitafval. Zorgwekkend zijn de inzamelresultaten van plastic verpakkingen, metalen en drankenkartons (pmd). De hoeveelheid gescheiden pmd is de afgelopen 5 jaar weliswaar flink gestegen, maar hetzelfde geldt voor de vervuiling die in het pmd wordt aangetroffen. Gemiddeld 29% van het ingezamelde pmd bestaat uit vervuiling. Uit landelijk onderzoek blijkt dat met name het inzamelregime voor restafval bepalend is voor de kwaliteit van het ingezamelde pmd. Hoe lager het serviceniveau op restafval, hoe hoger het risico op vervuiling. Daarnaast geven veel bewoners aan niet goed te weten wat er precies bij het pmd hoort.

Afvalbrengstations

De afvalbrengstations maken een wezenlijk onderdeel uit van het inzamelsysteem voor afval- en grondstoffen. Van al het afval dat wordt aangebracht op één van de vijf afvalbrengstations wordt 85% gescheiden ten behoeve van recycling. Inwoners kunnen in principe op twee manieren grof huishoudelijk kwijt: zelf wegbrengen naar het afvalbrengstation of laten ophalen door Waardlanden. Vanuit milieu-optiek heeft brengen de voorkeur boven halen, immers op het afvalbrengstation kan het grof afval in meer dan 18 grondstofstromen worden gescheiden. Bij Waardlanden wordt 96% van het grof huishoudelijk afval gebracht en 4% opgehaald. De inwoners zijn over het algemeen tevreden over de afvalbrengstations. Meer manoeuvreerruimte (Leerdam), meer overzicht (Vianen), ruimere openingstijden en klantvriendelijkheid van het personeel worden als verbeterpunten genoemd. Voor inwoners woonachtig aan de westkant van het Waardlanden-gebied (Nieuw-Lekkerland eo) liggen de afvalbrengstations op te grote rijafstand.

In een onderzoek uitgevoerd door onderzoeksbureau Stantec is gekeken in welke mate het aangeleverde huisraad op de afvalbrengstations geschikt zou zijn voor kringloop. Op basis van de observaties die zij hebben uitgevoerd concluderen zij dat een deel van de producten en materialen die nu in de restafvalcontainer terecht komen (na een kleine bewerkingsslag) kringloopwaardig zijn. Door de afvalbrengstations te koppelen aan ambacht (reparatie, demontage) en kringloopbedrijvigheid, bijvoorbeeld in de vorm van circulaire ambachtscentra, kan een hogere bijdrage worden geleverd aan circulariteit.

Bijplaatsingen, afvaltoerisme en bedrijfsafvalaanbod

Afval dat op en/of naast de verzamelcontainers wordt geplaatst (ook wel bijplaatsingen genoemd) is voor veel inwoners een doorn in het oog. Ofschoon het niet is toegestaan komt het frequent voor met alle gevolgen van dien. Op basis van een aantal tellingen die door Waardlanden in het voorjaar van 2020 is uitgevoerd blijkt dat de bijplaatsingen vooral voorkomen bij gestapelde bouw van Gorinchem (ca 32% van de containerlocaties) en bij de laagbouw van Leerdam (ca 6% van de containerlocaties). Het gaat met name om grof huishoudelijk afval (huisraad) dat naast de container wordt geplaatst. Veel gehoorde oorzaken van het bijplaatsprobleem zijn dat de grof afvalregeling te hoogdrempelig is (in het uiterste geval 1 maand wachten op een afspraak), mensen gemakzuchtig zijn

en zien dat het toch wel wordt weggehaald, en er te weinig handhaving plaatsvindt. In de bijplaatsproblematiek staan de Waardlanden-gemeenten niet alleen. Met name de stedelijke gemeenten hebben er last van. Een standaard oplossing is er niet voor. De meeste gemeenten zoeken de oplossing in het gericht intensiveren van participatie, communicatie en handhaving.

Afvaltoerisme (afvalaanbod uit de buurgemeenten) en oneigenlijk bedrijfsafvalaanbod op de huishoudelijke inzamelvoorzieningen zijn lastig te kwantificeren voor de Waardlanden-gemeenten. De indruk bestaat dat deze twee factoren er voor zorgen dat het afvalaanbod in Waardlanden relatief hoog is. De Waardlanden-gemeenten hebben 17% meer afvalaanbod dan andere vergelijkbare gemeenten en inzamelbedrijven (benchmark), en tot 40% meer afvalaanbod dan buurgemeenten die diftar hebben ingevoerd. Doordat de inzamelvoorzieningen van de Waardlanden-gemeenten vrij toegankelijk zijn hebben ze een hoog 'afval aantrekkende werking'. Op basis van een sorteeranalyse die door onderzoeksbureau De Afvalspiegel is verricht in de binnenstad van Gorinchem bestaat 8% van het aangeboden afval in ondergrondse containers uit bedrijfsafval.

Meningen van betrokkenen

Uit het bewonersonderzoek dat in het voorjaar van 2020 is uitgevoerd blijkt dat de inwoners van de 4 Waardlanden-gemeenten over het algemeen tevreden zijn over de afvalinzameling die door Waardlanden wordt uitgevoerd. Zij waarderen die met een gemiddeld rapportcijfer van 7,6. Meer dan de helft van de respondenten (58%) geeft Waardlanden een rapportcijfer 8 of hoger. Het overgrote deel van de bewoners geeft aan zijn afval goed tot zeer goed te scheiden. De meeste belemmeringen worden ervaren bij het scheiden van gft-afval en pmd. Bij gft-afval spelen stank en ongedierte een belangrijke rol. Bij het scheiden van pmd-afval geeft men vaak aan niet goed te weten wat er nu wel en niet in de pmd-bak thuishoort. Op de vraag waar de meeste aandacht op moet worden gelegd bij het opstellen van nieuw afval- en grondstoffenbeleid geven zeer veel mensen aan dat het plaatsen van afval naast verzamelcontainers in de wijk beter moet worden aangepakt.

Landelijke ontwikkelingen

Niet alleen de Waardlanden-gemeenten staan voor de opgave om in 2050 circulair te zijn, ook andere inzamelbedrijven en gemeenten hebben te maken met de Rijksambities, met als eerste mijlpaal de 100 kg restafval in 2020. Omgekeerd inzamelen en diftar zijn daarbij de geëigende maatregelen om de hoeveelheid restafval te reduceren. Gemeenten die (evenals de Waardlanden-gemeenten) omgekeerd inzamelen hebben ingevoerd zagen de hoeveelheid restafval gemiddeld met 20% afnemen. Effectiever dan omgekeerd inzamelen is tariefdifferentiatie (diftar). Bij Tariefdifferentiatie wordt de afvalstoffenheffing variabel(er) gemaakt, waarbij de hoeveelheid of aantal keer dat men restafval aanbiedt de hoogte van de heffing bepaalt. Diftar-gemeenten hebben gemiddeld 40% minder restafval dan gemeenten zonder diftar [3]. Het gemiddelde restafvalaanbod van diftar-gemeenten in Nederland ligt op 130 kg per inwoner per jaar, ofschoon er een groot aantal diftar-gemeenten is die ver onder de 100 kg uitkomen. Ook de combinatie van diftar en omgekeerd inzamelen is een populaire inzamelstrategie in Nederland en is verreweg de meest kosteneffectieve inzamelstrategie, zo blijkt uit de landelijke benchmark [3]. In 2018 voldeden 40 gemeenten aan de landelijke doelstelling van maximaal 100 kg restafval per inwoner per jaar. Op één gemeente na waren dit allemaal diftar-gemeenten.

Steeds vaker passen gemeenten en inzamelbedrijven containermanagement toe waarbij minicontainers worden uitgerust met chips en ondergrondse containers met toegangscontrole. Het vergroot de rechtmatigheid van het systeem. Bewoners en ondernemers die geen afvalstoffenheffing of reinigingsrecht betalen, kunnen met containermanagement worden geweerd. Invoering van containermanagement maakt onderdeel uit van de invoering van diftar, maar wordt ook vaak zonder diftar toegepast.

Bij steeds meer gemeenten die nieuw grondstoffenbeleid hebben ingevoerd en het ophaalregime voor restafval hebben versoberd, staat de kwaliteit van het brongescheiden pmd onder druk. Intensieve communicatie en inzet van buurt- en afvalcoaches lijkt effectief maar is zeer arbeidsintensief en kostbaar.

Steeds meer gemeenten gaan over op nascheiding van pmd uit het restafval, vooral in wijken waar de bronscheiding tot te veel vervuiling leidt (met name hoogbouw). Dit ontlast de inwoners van complexe scheidingsregels. Nascheiding is thans alleen technisch mogelijk voor pmd, niet voor gft, papier, textiel en andere grondstofstromen. Nascheiding kan daarom (nog) niet worden beschouwd als de allesomvattende oplossing voor het circulair maken van het afvalbeheer.

De 10 aandachtspunten voor het nieuwe grondstoffenbeleid

Op basis van de uitgevoerde analyse zijn de volgende aandachtspunten van belang voor het nieuwe afval- en grondstoffenplan:

Aandachtspunt 1: zonder aanvullend beleid halen de Waardlanden-gemeenten de landelijke doelstellingen niet

De inwoners van de Waardlanden-gemeenten produceren gemiddeld 232 kg restafval per inwoner per jaar (2018). Het VANG-project (2014 – 2018) heeft niet tot de gewenste restafvalreductie geleid. Aanvullend beleid zal nodig zijn om een trendbreuk te realiseren en richting de landelijke doelstellingen toe te bewegen. Om verspilling van grondstoffen tegen te gaan streeft het Rijk naar een 100% circulair economie in 2050 (=0 kg restafval per inwoner per jaar) met als eerste tussendoelen maximaal 100 kg restafval per inwoner in 2020 en maximaal 30 kg in 2025.

Aandachtspunt 2: veel grondstoffen in het restafval

Het scheidingsgedrag van de inwoners van de Waardlanden-gemeenten is matig: 70% van het ingezamelde fijn restafval bestaat uit grondstoffen (gift, papier en karton, pmd, textiel en glas) die eigenlijk niet in het restafval thuishoren. Bij optimale afvalscheiding zouden er geen grondstoffen in het restafval meer zitten en de hoeveelheid fijn restafval kunnen afnemen tot 60 kg per inwoner per jaar. Inwoners worden kennelijk te weinig geprikkeld om hun afval optimaal te scheiden.

Aandachtspunt 3: veel restafval in de grondstoffen, met name in pmd

De kwaliteit van de ingezamelde grondstoffen in de Waardlanden-gemeenten staat onder druk. Met name in het pmd afval komt veel vervuiling voor. Het VANG-project en daaraan gerelateerde verlaging van het serviceniveau op restafval heeft de vervuiling van pmd doen toenemen. Daarnaast geven veel bewoners aan niet goed te weten wat er precies bij het pmd hoort.

Aandachtspunt 4: hoge kosten als gevolg van afvaltoerisme vanuit buurgemeenten

Het totale aanbod van afval en grondstoffen in het Waardlanden-gebied is met 616 kilogram per inwoner substantieel hoger dan bij de buurgemeenten. Afvaltoerisme (afvalaanbod vanuit buurgemeenten) is daarvan een belangrijke oorzaak. Een groot aantal buurgemeenten heeft diftar (een betaalsysteem) en behalen financieel voordeel door hun (grof) huisvuil over de gemeentegrens in het Waardlanden-gebied aan te bieden. Waardlanden heeft vrij toegankelijke inzamelvoorzieningen waar in principe iedereen toegang tot heeft. Afvaltoerisme heeft tot gevolg dat de inzamel- en verwerkingskosten van het 'geïmporteerde' afval ten laste komt van de inwoners van de Waardlanden-gemeenten.

Aandachtspunt 5: hoge kosten als gevolg van oneigenlijk bedrijfsaanbod

Bedrijven die geen inzamelcontract hebben met Waardlanden mogen in principe geen gebruik maken van de ondergrondse containers, maar doen dat wel. Dit is (naast afvaltoerisme) een belangrijke oorzaak van het relatief hoge afvalaanbod van de Waardlanden-gemeenten. De vrij toegankelijke voorzieningen (ondergrondse containers en afvalbrengstations) helpen daar niet mee. Het oneigenlijk meeliften van bedrijven op de huishoudelijke voorzieningen zorgen er voor dat kosten van bedrijfsafval ten laste komen van de inwoners van de Waardlanden-gemeenten.

Aandachtspunt 6: weinig aandacht voor preventie

Beter dan afval scheiden is het voorkomen dat afval ontstaat. Afvalpreventie staat hoog in de Ladder van Lansink (voorkeursvolorde verwerking huishoudelijk afval) maar krijgt relatief weinig aandacht. Denk daarbij aan milieu-educatie, bewustwordingcampagnes, koken-op-maat, promoten van de ja-ja sticker tegen ongewenst reclamemateriaal, etc. Afvalpreventie is niet alleen een gemeentelijke verantwoordelijkheid maar ook een producentenverantwoordelijk in bijvoorbeeld het verpakking(s)arm(er) op de markt brengen van producten.

Aandachtspunt 7: veel kringloopgoederen belanden onterecht in de restafvalbak

Veel bruikbaar huisraad belandt in de restafvalbak van het afvalbrengstation, terwijl het ook nog (na een kleine bewerking) in aanmerking zou kunnen komen voor producthergebruik. Ook bouwmaterialen belanden vaak onterecht in de hout-container van het afvalbrengstation terwijl hergebruik van deze materialen nog mogelijk is. Voor een circulaire economie is niet alleen het reduceren van restafval van belang, ook de hoogwaardigheid waarmee een grondstof wordt teruggewonnen is relevant. Preventie en hergebruik verdient daarbij de voorkeur boven recycling (ladder van Lansink)

Aandachtspunt 8: voorzieningenniveau afvalbrengstations niet optimaal (Vianen, Leerdam)

Met name de afvalbrengstations in Vianen en Leerdam zijn qua inrichting en capaciteit niet optimaal. Leerdam heeft een te klein stortbordes waardoor auto's geen 'rondje' kunnen rijden. Dit leidt tot opstoppingen en lange wachttijden tijdens peaktijden. Het afvalbrengstation in Vianen is te klein voor het aantal huishoudens dat in de afgelopen jaren fors is toegenomen. Door het verhoogde stortbordes is het overzicht (in belang van veiligheid, juist aanbodgedrag) onvoldoende.

Aandachtspunt 9: dienstverlening Nieuw-Lekkerland voor brengen grof huisraad niet optimaal

Het huidige netwerk van afvalbrengstations is niet optimaal. Voor inwoners woonachtig aan de westkant van het Waardlanden-gebied (Nieuw-Lekkerland en omgeving) liggen de afvalbrengstations op een te grote rijafstand, waardoor het zelf wegbrengen van grof huisraad een minder ideale optie is.

Aandachtspunt 10: inwoners ergeren zich aan bijplaatsingen bij verzamelcontainers

Veel inwoners storen zich aan bijgeplaatst afval naast verzamelcontainers en wensen een adequate aanpak in het nieuwe grondstoffenbeleid. Het gaat vooral om grof huisraad (afval dat niet in de container past) in de hoogbouwwijken van Gorinchem en de laagbouw van Leerdam. Oorzaken: grof ophaalbeleid is te hoogdrempelig, gemakzucht (men ziet dat Waardlanden het toch wel weghaalt), te weinig gerichte communicatie en handhaving.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
1. Inleiding	9
2. Beleidskaders en regels	10
3. Huidig afvalbeleid Waardlanden-gemeenten.....	13
4. Analyse afvalprestaties	23
5. De scheidingresultaten nader belicht	27
6. De afvalbrengstations (ABS)	32
7. Bijplaatsingen, afvaltoerisme en bedrijfsafvalaanbod	35
8. Meningen van betrokkenen	43
9. Landelijke ontwikkelingen en trends	49

Leeswijzer

Het rapport kan op drie manieren worden gelezen:

- Op hoofdlijnen: lees de tekstkaders bovenaan de pagina's en de weergegeven tabellen en figuren
- Uitgebreid: lees de tekstkaders en de toelichting eronder
- Tot in detail: lees ook de bijlagen voor het complete verhaal

1. Inleiding

Analyse van het huidige afvalbeleid

- In dit analyserapport wordt het huidige afvalbeleid en -beheer belicht.
- Waar staan de Waardlanden-gemeenten op dit moment? Waar liggen er kansen tot verbetering? Welke ontwikkelingen spelen er landelijk, en hoe wordt daarmee omgegaan?
- Deze analyse is uitgevoerd in het kader van het nieuwe grondstoffenbeleidsplan

Wat heeft het afval- en grondstoffenbeleid van de afgelopen 5 jaar opgeleverd bij de Waardlanden-gemeenten? Welke landelijke en regionale ontwikkelingen en trends spelen er op het gebied van afvalbeheer, en op welke wijze spelen de gemeenten hierop in? Wat vinden de bewoners van de afvalinzameling, en wat kan volgens hen beter?

In het onderliggend rapport wordt een totaalanalyse weergegeven van het huidige afvalbeleid van de Waardlanden-gemeenten. Het rapport is opgesteld in het kader van het opstellen van het nieuwe afval- en grondstoffenplan. Voor het ontwikkelen van nieuw beleid is een grondige analyse van het huidige beleid onontbeerlijk. In de afgelopen maanden is een aantal onderzoeken uitgevoerd die in dit rapport is verwerkt.

Reikwijdte

De analyse gaat hoofdzakelijk over de inzameling en verwerking van huishoudelijk afval. Bedrijfsafval, gemeentelijk afval (afkomstig van de gemeentelijke diensten) en zwerfafval zullen alleen zijdelings worden beschouwd, voor zover het een relatie heeft met huishoudelijk afval.

Opbouw rapport

Dit rapport bestaat uit 8 hoofdstukken. In hoofdstuk 2 wordt het landelijke beleidskader geschetst. In hoofdstuk 3 wordt het huidige gemeentelijke afvalbeleid belicht. Hoofdstuk 4 geeft weer wat dit beleid heeft opgeleverd, in termen van milieuresultaat, serviceniveau en kosten (afvaldriehoek). Daarbij wordt tevens aangegeven hoe de gemeente presteert ten opzichte van andere gemeenten (benchmark). In hoofdstuk 5 worden de milieuprestaties nader geanalyseerd. In hoofdstuk 6 wordt nader ingegaan op de afvalbrengstations. Hoofdstuk 7 gaat in op een aantal neveneffecten van de afvalinzameling, waaronder bijplaatsingen, afvaltoerisme en bedrijfsafvalaanbod. Hoofdstuk 8 laat zien wat de betrokkenen vinden van de huidige afvalinzameling. In hoofdstuk 9 worden de landelijke ontwikkelingen en trends belicht.

2. Beleidskaders en regels

Wat zijn de huidige beleidskaders en regels?

- Het sluiten van materiaalketens staat centraal in de landelijke beleidsnota's
- LAP-3 doelstelling: maximaal 30 kg restafval per inwoner per jaar in 2025.
- Nederland 100% Circulair in 2050
- Producentenverantwoordelijkheid voor batterijen, apparaten, verpakkingsafval. Gemeenten verzorgen de inzameling tegen een kostendeekkende vergoeding

Landelijk Afvalbeheer Plan (LAP-3)

Het Landelijk afvalbeheerplan (LAP) is het beleidskader voor afval in de circulaire economie in Nederland. Alle overheden moeten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van afval rekening houden met het LAP. Op 28 december 2017 is het derde LAP in werking getreden en bevat het afvalbeleid voor de periode 2017 – 2023 met een doorkijk tot 2029. Het LAP geeft invulling aan één van de doelstellingen van de Nederlandse overheid (en indirect de Europese Unie) om de economie te transformeren in een circulaire economie. Het plan streeft drie doelen na: 1. het beperken van het ontstaan van afvalstoffen, 2. Het beperken van milieudruk van productieketens, en 3. het optimaliseren van de inzet van grondstoffen in de circulaire economie.

Voor huishoudelijk afval is dat vertaalt in de volgende kwantitatieve targets:

- Het stimuleren van preventie van huishoudelijk afval, zodanig dat de productie is afgenomen van 500 kilogram (fijn en grof) huishoudelijk afval in 2014 naar **maximaal 400 kilogram** per inwoner per jaar in 2020.
- Verlagen van de hoeveelheid huishoudelijk restafval naar **maximaal 100 kilogram** per inwoner per jaar in 2020, en **maximaal 30 kilogram** per inwoner per jaar in 2025

Voor de verwerking van grof huishoudelijk restafval is een minimum standaard opgenomen in het LAP, die aangeeft dat het afval minimaal moet worden gesorteerd of anderszins bewerkt, waarbij de ontstane monostromen conform de daarvoor geldende minimumstandaarden worden verwerkt. Dit impliceert dat grof huishoudelijk restafval in principe moet worden nagescheiden. Bij Waardlanden wordt dat gedaan.

Om uitwerking te geven aan de LAP-doelstellingen werkt het Rijk samen met andere maatschappelijke partijen in het programma Van Afval Naar Grondstof (VANG). Hoofddoel van het programma is om de transitie naar een circulaire economie te bevorderen. Het Uitvoeringsprogramma VANG bevat een viertal actielijnen om afvalpreventie en afvalscheiding van huishoudelijk afval te stimuleren. De uitvoering is in 2015 van start gegaan. Veel gemeenten hebben inmiddels de landelijke doelstellingen overgenomen in hun (nieuwe) afvalbeleid en hebben hun inzamelstrategieën aangepast.

Nederland Circulair 2050

In het programma 'Nederland Circulair 2050' is de kabinetsvisie op de circulaire economie neergezet. Doel is om uiterlijk in 2050 een volledig circulaire economie tot stand te brengen. De ambitie van het kabinet is om samen met maatschappelijke partners in 2030 al een eerste stap te zetten: 50% minder gebruik van primaire grondstoffen (mineraal, fossiel en metalen).

Producentenverantwoordelijkheid

Het principe van producentenverantwoordelijkheid is dat de producent (financieel) verantwoordelijk is voor het gescheiden inzamelen en herverwerken van producten als ze in de afvalfase zijn beland. Daarmee worden producenten geprikkeld bij het productontwerp rekenschap te houden met het product in de afvalfase. Er bestaat al producentenverantwoordelijkheid voor onder andere batterijen, elektrische en elektronische apparaten en verpakkingen, waaronder kunststof verpakkingsmateriaal (plastic). De inzameling van deze stromen is in de meeste gevallen gedelegeerd naar gemeenten, waarvoor gemeenten een vergoeding van het bedrijfsleven ontvangen.

Raamovereenkomst (kunststof) verpakkingsafval 2013 - 2022

De producentenverantwoordelijkheid voor verpakkingsafval is uitgewerkt in de Raamovereenkomst Verpakkingen 2013 - 2022. De overeenkomst bevat de afspraken tussen Rijk, het verpakkende bedrijfsleven en gemeenten (VNG) over de uitvoering van het Verpakkingenbesluit, en het realiseren van 52% gescheiden inzameling en hergebruik van plasticafval in het bijzonder.

Conform de Raamovereenkomst wordt de gescheiden inzameling van kunststof verpakkingsafval uitgevoerd door de gemeenten, waarvoor de gemeenten een kostendekkende vergoeding ontvangen (in 2020: € 261,- per ton, jaarlijks geïndexeerd). Gemeenten kunnen er voor kiezen om hun rol te beperken tot de inzameling of deze uit te breiden met sortering en vermarkting. Voor het laatste dienen zij zich wel aan te sluiten bij een publiek regieorgaan. Op die manier kunnen zij zelf bepalen hoeveel invloed ze willen uitoefenen op de wijze waarop het ingezamelde materiaal wordt gesorteerd en gerecycled en de bijdrage die daarmee willen leveren aan de circulaire economie. Voor nascheiding komt er vanaf 2021 een landelijk vastgestelde inzamelvergoeding voor het percentage pmd in het restafval voor die delen van de gemeente waar geen bronscheiding van pmd plaatsvindt.

Ladder van Lansink

De landelijke voorkeursvolgorde met betrekking tot de verwerking van afval is: afvalpreventie, producthergebruik, materiaalhergebruik, nuttige toepassing, verwijdering met omzetting in energie, verwijdering op andere wijze dan storten, storten. Dit wordt ook wel de 'Ladder van Lansink', vernoemd naar voormalig tweede kamerlid Ab Lansink. Deze voorkeursvolgorde is nog steeds actueel en vormt de basis in het LAP-3.

Gemeentelijke zorgplicht

Gemeenten hebben een wettelijke zorgplicht voor het (gescheiden) inzamelen van huishoudelijk afval. De zorgplicht is vastgelegd in hoofdstuk 10 van Wet Milieubeheer. De belangrijkste verplichtingen zijn:

- Wekelijks inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen bij elk perceel (artikel 10.21); In het belang van de doelmatigheid mag er om de week worden ingezameld, en is het inzamelen nabij elk perceel toegestaan (artikel 20.26).
- Wekelijks inzamelen van gft-afval (na)bij ieder perceel. In het belang van de doelmatigheid mag met een aangepaste regelmaat worden ingezameld, en in een gedeelte van het grondgebied de afzonderlijke inzameling van gft-afval worden gestaakt. Bijvoorbeeld bij hoogbouw waar de hoeveelheid en kwaliteit structureel tegenvalt.
- Inzameling van grof huishoudelijk afval bij elk perceel en het in stand houden van een plaats waar burgers grof afval kunnen brengen (artikel 10.22). Gemeenten zijn vrij in bepalen van de inzamelfrequentie, kosten en mogen beperkingen stellen aan de hoeveelheid en omvang van het aangeboden afval.
- Het opnemen van regels over de wijze van aanbidding en inzameling in een gemeentelijke verordening.

Gemeenten mogen de inzameling laten uitvoeren door een privaatrechtelijk of overheidsgedomineerd inzamelbedrijf, echter de formele aansturing moet bij de gemeente blijven (gemeente blijft hoofdvantwoordelijk). Zo zijn de toenmalige gemeenten Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Graafstroom, Liesveld en Nieuw-Lekkerland, Giessenlanden en Zederik in het jaar 2010 een publiekrechtelijk samenwerkingsverband aangegaan, dat heeft geleid tot de oprichting van reinigingsdienst Waardlanden. Deze Gemeenschappelijke Regeling (GR) is na gemeentelijke herindelingen en toetredingen de inzameldienst voor de gemeenten Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Molenlanden en Vijfheerenlanden. Naast de afvalinzameling voert Waardlanden ook een paar openbaar-beheeractiviteiten voor enkele gemeenten uit, waaronder straatreiniging, onkruidbeheersing en gladheidbestrijding.

3. Huidig afvalbeleid Waardlanden-gemeenten

Historisch kader

- Tot 2014: hoge service voor inzameling restafval. PMD-inzameling met de zak.
- Na 2014: invoering omgekeerd inzamelen (VANG-project). Versobering inzameling restafval. PMD-inzameling met minicontainer.
- Vianen is pas in 2019 bij Waardlanden gekomen en heeft zodoende nog een eigen (afwijkend) inzamelsysteem

Rekening houdend met de landelijke beleidskaders, mogen gemeenten en gemeentelijke diensten zelf bepalen op welke zij de (gescheiden) inzameling van huishoudelijk afval organiseren. Dit hoofdstuk beschrijft hoe de Waardlanden-gemeenten het afvalbeleid afgelopen jaren hebben ingevuld.

Afvalbeleid Waardlanden-gemeenten vóór 2014

Bij de start van reinigingsdienst Waardlanden (in 2010) vond de afvalinzameling als volgt plaats: bij de laagbouw (met tuin) werd restafval en gft alternerend (om de week) met minicontainers ingezameld, papier 1x per maand met minicontainers en plastic verpakkingsafval met verzamelcontainers bij de winkelcentra en doorzichtige zakken (alleen in Leerdam). Voor papier, glas en textiel stonden (ondergrondse) verzamelcontainers bij de winkelcentra opgesteld. Bij de hoogbouw werd restafval, papier en plastic verpakkingsafval ingezameld met verzamelcontainers. Vanwege de slechte kwaliteit van het ingezamelde materiaal werd bij de hoogbouw geen gft-afval gescheiden ingezameld. Dit inzamelbeleid leidde tot 57% afvalscheiding en gemiddeld 250 kilo restafval per inwoner per jaar (resultaten 2014).

Afvalbeleid Waardlanden-gemeenten 2014 – 2020: VANG

In 2014 is het afvalbeleid van de Waardlanden-gemeenten gewijzigd. In de veronderstelling dat het toen toegepaste inzamelsysteem niet tot de landelijke beleidsdoelen zou leiden, werd het zogeheten 'omgekeerd inzamelen' ingevoerd. Volgens deze inzamelwijze werd de dienstverlening verlegd Van Afval Naar Grondstof (VANG): meer service voor de inzameling van grondstoffen en minder service voor de inzameling van restafval. Concreet kwam het erop neer dat plastic verpakkingsafval (inmiddels uitgebreid met metalen verpakkingen en drankenkartons tot PMD-afval) met een minicontainer aan huis werd ingezameld, en dat de dienstverlening voor restafval werd versoberd door in de dunbevolkte gebieden (buitengebied) de restafvalcontainer minder vaak te legen, en in de dichtbevolkte gebieden restafval te laten brengen naar verzamelcontainers in de wijk. De vrijgekomen minicontainer voor restafval werd gewassen en herbestemd voor de inzameling van pmd. Bij de hoogbouw werden verzamelcontainers voor papier en pmd bijgeplaatst, om ook daar de afvalscheiding te stimuleren. In de pagina's hierna wordt dit inzamelsysteem – dat nu nog steeds actueel is – nader uitgelicht.

Met deze nieuwe manier van inzamelen werd 75% afvalscheiding nagestreefd en maximaal 128 kg restafval per inwoner per jaar in het jaar 2020. Uit de analyse van de afvalprestaties (hoofdstuk 4) zal blijken dat deze doelen uiteindelijk niet gehaald zijn.

Het huidige inzamelsysteem Waardlanden-gemeenten uitgelicht

	Restafval	Gft	Papier	PMD	Overig (textiel, glas)	Grof huishoudelijk
Kernen- laagbouw	 24 x 7	 1 x per 2 weken	 1 x per maand	 1 x per 2 weken	Glasbakken Textielbakken + 4 haalrondes	Gratis brengen naar milieustraat Halen aan huis 1 x per maand (Gorinchem) 1 x per 2 maanden (overige kernen) Snoeiafval (2 x per jaar halen)
Kernen- hoogbouw	 24 x 7	Geen inzameling	 24 x 7	 24 x 7	Glasbakken Textielbakken + 4 haalrondes	Gratis brengen naar milieustraat Halen aan huis 1 x per maand (Gorinchem) 1 x per 2 maanden (overige kernen) Snoeiafval (2 x per jaar halen)
Buitengebied	 1 x per 4 weken	 1 x per 2 weken	 1 x per maand	 1 x per 4 weken	Glasbakken Textielbakken + 4 haalrondes	Gratis brengen naar milieustraat Halen aan huis 1 x per maand (Gorinchem) 1 x per 2 maanden (overige kernen) Snoeiafval (2 x per jaar halen)
Vianen- laagbouw	 Verzamelcontainer	 1 x per 2 weken	 1 x per maand	 1 x per 2 weken	Glasbakken Textielbakken + 4 haalrondes	Gratis brengen naar milieustraat Halen aan huis 1 x per 2 maanden Snoeiafval (2 x per jaar halen)
Vianen- hoogbouw	 24 x 7	 24 x 7	 24 x 7	 24 x 7	Glasbakken Textielbakken + 4 haalrondes	Gratis brengen naar milieustraat Halen aan huis 1 x per 2 maanden Snoeiafval (2 x per jaar halen)

Na de gemeentelijke herindelingen van 2019 is Vianen tot de gemeente Vijfheerenlanden gaan behoren. Het oorspronkelijke inzamelsysteem is niet aangepast aan die van de overige Waardlanden-gemeenten, in afwachting van een nieuw grondstoffenbeleid voor het gehele Waardlanden-gebied.

Restafval

	Gorinchem	Hardinxveld	Molenlanden	Vijfheeren-landen	Totaal	%
Verzamelcontainers	15819	5514	11926	13031	46290	73%
- bij laagbouw	8562	3962	10252	8076	30852	67%
- bij hoogbouw	7257	1552	1674	4955	15438	33%
Minicontainers	460	1611	5025	10120	17216	27%
- bij laagbouw Vianen				7850	7850	46%
- in buitengebied	460	1611	5025	2270	9366	54%
Totaal	16279	7125	16951	23151	63506	100%

Tabel 1: Aantal huishoudens per woontype en inzamelwijze

	Gorinchem	Hardinxveld	Molenlanden	Vijfheeren-landen	Totaal
Verzamelcontainers	365	135	236	256	992
- bij laagbouw	162	106	189	147	604
- bij hoogbouw	203	29	47	109	388

Tabel 2: Aantal geplaatste verzamelcontainers voor restafval

	Gorinchem	Hardinxveld	Molenlanden	Vijfheeren-landen	Totaal
Verzamelcontainers	43	41	51	51	47
- bij laagbouw	53	37	54	55	51
- bij hoogbouw	36	54	36	45	40

Tabel 3: Containerdichtheid (aantal huishoudens dat gemiddeld is aangesloten op 1 verzamelcontainer)

Iets minder dan driekwart (73%) van alle huishoudens in het Waardlanden-gebied maakt gebruik van verzamelcontainers voor het ontdoen van fijn restafval. Twee derde daarvan is laagbouw, een derde is hoogbouw. De verzamelcontainers bij de laagbouw – totaal 604 stuks – zijn in de periode 2014 – 2016 geplaatst in het kader van het VANG-project. Deze zijn geplaatst op een maximale loopafstand van 150 meter van iedere woning. Bij de ene gemeente heeft dat tot een hogere containerdichtheid geleid dan bij de ander. De gemiddelde containerdichtheid voor Waardlanden bedraagt 47, ofwel gemiddeld 47 woningen zijn aangesloten op 1 verzamelcontainer. Ten opzichte van andere inzamelbedrijven die omgekeerd inzamelen hebben ingevoerd is de containerdichtheid vrij hoog. In gemeenten zoals Zwolle en Amstelveen hebben een gemiddelde containerdichtheid van 1 op 100 huishoudens, dat zich vertaalt in een loopafstand van maximaal 250 meter. Het brengen van afval naar de verzamelcontainers is in deze gemeenten nog soberder gemaakt dan in Waardlanden, waardoor meer stimulans wordt gegeven aan het afval scheiden aan huis.

Bijna alle verzamelcontainers voor restafval zijn ondergronds uitgevoerd en vrij toegankelijk. De verzamelcontainers zijn dus niet uitgerust met toegangscontrole (elektronisch slot, pasjessysteem), waardoor misbruik op de loer ligt. Vooral voor bedrijven en inwoners van buurgemeenten die diftar hebben ingevoerd zijn de vrij toegankelijke restafvalcontainers in het Waardlanden-gebied zeer aantrekkelijk. Wekelijks komen bij Waardlanden meldingen van misbruik binnen. Ook het relatief hoge afvalaanbod in Waardlanden (zie hoofdstuk 4 en 7) duidt daarop.

Mede door het misbruik wordt er ook veel afval naast de verzamelcontainers geplaatst. Bijplaatsingen komen vooral voor bij de verzamelcontainers die bij de hoogbouw zijn geplaatst en op containerlocaties waar weinig sociale controle mogelijk is. Vooral in de gemeenten Gorinchem en Vijfheerenlanden (Leerdam) is het bijplaatsen van (grof) afval een groot probleem. In hoofdstuk 7 wordt hierop nader ingegaan.

Ruim een kwart (27%) van alle huishoudens in het Waardlanden-gebied maakt gebruik van minicontainers voor het ontdoen van fijn restafval. Ongeveer de helft daarvan zijn huishoudens in het buitengebied, de andere helft

zijn de laagbouw huishoudens in Vianen die nog niet de overgang hebben gemaakt naar 'omgekeerd inzamelen'.

In het buitengebied worden de minicontainers 1 x per 4 weken geleegd, in Vianen is dat 1 x per 2 weken. Ieder huishouden heeft recht op 1 minicontainer van 240 liter, maar de praktijk is anders. Bij een groot aantal woningen (met name in het buitengebied) worden 2 of meer containers aangeboden. De uitgifte van de minicontainers is in het verleden niet goed bijgehouden waardoor 'zoekgeraakte' minicontainers illegaal kunnen worden aangeboden. Door minicontainers te chippen en te koppelen aan een autorisatiesysteem (ook wel containermanagement genoemd) kan dat worden voorkomen. Waardlanden heeft geen chips in zijn minicontainers en kan misbruik daardoor niet uitsluiten.

Een deel van het minicontainerbestand dateert van begin jaren 90 toen er kwalitatief gezien sterke minicontainers werden gemaakt. Deze containers zijn nog steeds goed werkend maar hebben vaak een besmeurde aanblik (stickers, verf, etc.).

GFT-afval

Groente-, fruit- en tuinafval wordt uitsluitend bij de laagbouw (woningen met tuin) gescheiden ingezameld. Ongeveer driekwart van alle woningen in het Waardlanden-gebied is laagbouw en heeft een 240 liter minicontainer tot z'n beschikking die om de week aan huis wordt geleegd. Vooral tijdens de snoeiseizoenen worden de containers goed gevuld aangeboden. De kwaliteit van het aangeboden gft-afval is goed en kan zonder problemen gecomposteerd worden.

De reden dat er geen gescheiden inzameling van gft bij hoogbouw plaatsvindt is het slechte scheidingsgedrag. Hoogbouwbewoners hebben geen tuin en daardoor minder gft-afval. Ook hebben ze geen ruimte voor het stallen van een individuele minicontainer en moet het gft met verzamelcontainers worden ingezameld. Ervaring uit het verleden heeft opgeleverd dat in deze vrij toegankelijke voorzieningen ook veel restafval wordt aangeboden waardoor het gft-afval te vervuild raakt en niet meer kon worden gecomposteerd. In Vianen en Groot-Amers staan nog enkele verzamelcontainers voor gft bij de hoogbouw. De vervuiling van het aangeboden gft is in met name Vianen groot.

Pilot met gft-emmertjes in Gorinchem

In de wijk Hoog Dalem in de gemeente Gorinchem is van november 2018 tot en met juli 2019 een GFT-proef gehouden. Bewoners van 378 woningen hebben een GFT-emmertje ontvangen om zo het scheiden van met name etensresten te bevorderen. Biozakjes werden gratis beschikbaar gesteld door Waardlanden en afvalcoaches hebben huis-aan-huis informatie aan bewoners verstrekt.

Ofschoon de emmertjes en zakjes goed werden gebruikt hebben ze niet geleid tot meer gft-scheiding en minder restafval. De inzamelmiddelen werden met name gebruikt door bewoners die toch al gft apart hielden.

Papier en karton

De gescheiden inzameling van papier en karton vindt plaats in samenwerking met verenigingen, kerken en scholen. Bij de laagbouw (76% van de woningen) wordt het papier ingezameld met minicontainers, en bij de hoogbouw met verzamelcontainers. Ook staan er bij enkele verenigingen containers waar papier naar toe kan worden gebracht.

Bij de minicontainerinzameling zorgt Waardlanden voor de inzamelwagen met chauffeur en de verenigingen voor de beladers. Hiervoor ontvangen de verenigingen een garantieprijs van € 30,- per ton. De minicontainers worden 1 x per maand geleegd en zijn veelal goed gevuld. De kwaliteit van het aangeboden papier is redelijk. Bij de hoogbouw is de kwaliteit matig en zit er relatief veel vervuiling bij het papier.

Plastic verpakkingsafval, metalen verpakkingen, en drankenkartons (PMD)

Met de invoering van het VANG-beleid in 2016 is de inzameling van pmd aanzienlijk gewijzigd. Bij alle huishoudens in de laagbouw (76% van alle woningen) wordt het pmd-afval ingezameld met minicontainers die 1 x per 2 weken worden geleegd. De woningen in het buitengebied hebben daarvoor in 2016 een nieuwe minicontainer ontvangen. In de woonkernen werd de minicontainer voor restafval daarvoor herbestemd en werd voor restafval ondergrondse verzamelcontainers in de wijk geplaatst. Bij de hoogbouw zijn ondergrondse verzamelcontainers voor pmd geplaatst.

Ofschoon de nieuwe inzamelwijze voor pmd tot een behoorlijke responsverhoging heeft geleid (zie daarvoor hoofdstuk 5) is de kwaliteit van het ingezamelde pmd sterk afgenomen. In 2018 leidde dat ertoe dat het pmd uit het Waardlanden-gebied gedeeltelijk niet meer zonder voorbewerking naar de sorteerinrichting kon worden afgevoerd.

Project Kwaliteitsverbetering PMD (mei t/m nov 2019)

In Leerdam bleek de kwaliteit van het ingezamelde pmd dusdanig slecht te zijn dat is besloten tot een intensieve controle/voorlichtingscampagne met afvalcoaches. In Leerdam-Oost, Leerdam-Noord en Leerdam West zijn in totaal 5 bakkencontroles gehouden. Afvalcoaches controleerden daarbij huis aan huis de inhoud van de pmd container op de aanwezigheid van vervuiling. Zwaar vervuilde containers werden afgekeurd en omgekeerd teruggeplaatst met een toelichtingskaart. Daags na de controle werden de bewoners van de afgekeurde bakken bezocht door een afvalcoach. Bewoners gaven daarbij vooral aan niet goed te weten wat er in de pmd-bak hoort, en wat niet. Door het aantal afgekeurde bakken bij de eerste controle te vergelijken met de laatste controle, is het effect van de campagne gemeten. In Leerdam-Noord heeft dat geleid tot 60% minder afgekeurde bakken, in Leerdam-Oost tot 77% en in Leerdam-West tot 28% minder afgekeurde bakken.

In aanvulling op de bronscheiding wordt al het restafval afkomstig van de hoogbouw nagescheiden op pmd. Dit gebeurt in de voorscheidings-installatie (VSI) van HVC.

Glas

	Gorinchem	Hardinxveld	Molenlanden	Vijfheeren-landen	Totaal
Aantal containers	67	16	46	42	171
Containerdichtheid	243	445	369	551	371

Er staan in totaal 171 glascontainers in het Waardlanden-gebied, waarvan de meeste bij winkelcentra. De meeste zijn ondergronds. Alleen in Vianen staan nog veel bovengrondse containers. Het glas wordt op kleur gescheiden ingezameld. De containers hebben 2 compartimenten: voor wit glas en voor bont glas. In Vianen wordt het glas nog in 3 kleuren gescheiden ingezameld: wit, bruin en groen glas.

Textiel

	Gorinchem	Hardinxveld	Molenlanden	Vijfheeren-landen	Totaal
Aantal containers	14	6	32	23	75
Containerdichtheid	1163	1188	530	1007	847

Er worden jaarlijks 4 inzamelrondes voor textiel gehouden. Deze worden uitgevoerd door AVRES in combinatie met Kringloopbedrijf Het Goed. Textiel kan ook worden gebracht naar bijvoorbeeld kringloopwinkels. Daarnaast staan er in totaal 75 kledingcontainers in het Waardlanden-gebied. De meeste daarvan zijn ondergronds.

Huis-aan-huis inzameling van pmd, glas, textiel en batterijen door ASVZ (Leerdam)

ASVZ is een instelling die dagbesteding verzorgt voor verstandelijk gehandicapten. In samenwerking met Waardlanden zamelen ze huis-aan-huis een aantal grondstoffen in met een bolderkar. Op vaste dagen kunnen bewoners hun glas, textiel, pmd en batterijen in een kratje of zak voor hun huis aanbieden. Vooral oudere en minder mobiele bewoners die niet meer in staat zijn om naar de verzamelcontainer te lopen, maken van deze service gebruik. De inzet van de ASVZ wordt door de inwoners erg gewaardeerd.

Grof huishoudelijk afval

Voor grof huishoudelijk afval (dat qua formaat niet in de container past) is zowel een breng- als een haalvoorziening.

Verspreid over het Waardlanden-gebied zijn er 5 afvalbrengstations waar inwoners hun grof afval gescheiden kunnen aanbieden. Ook de inwoners van de voormalige gemeente Lingewaal (circa 4.500 huishoudens) mogen gebruik maken van de afvalbrengstations van Waardlanden. Daartoe heeft Waardlanden afspraken gemaakt met de gemeente West Betuwe. Op de brengstations staan verschillende containers opgesteld waar de bezoekers (onder toezicht van de beheerder) zelf hun afgedankte materialen gratis in kunnen deponeren. De afvalbrengstations worden zeer goed bezocht. 96% van het grof afval wordt gebracht naar de afvalbrengstations, 4% wordt aan huis opgehaald. De afvalbrengstations zijn vrij toegankelijk na opgave van postcode en huisnummer bij de aanmeldzuil. Er is geen pasjessysteem of identificatieplicht.

Aangescherpt acceptatiebeleid: grijze kentekens worden geweerd (2019)

Op de afvalbrengstations mag alleen huishoudelijk afval worden aangeboden. De praktijk wees echter uit dat ook veel aannemers en hoveniers hun afval kwamen aanbrengen. Dit heeft er in 2019 toe geleid om de 'grijze-kenteken-regel' in te voeren. Vanaf 1 januari 2019 is het verboden met een bedrijfsauto met grijs kenteken afval te komen brengen. Deze maatregel wordt stringent toegepast. Ofschoon er veel klachten over binnen komen ('als particulier kun je geen bedrijfsauto meer lenen van je buurman om afval te storten') heeft de maatregel wel effect gesorteerd. Het bedrijfsafvalaanbod is sindsdien aanmerkelijk gedaald (zie hoofdstuk 5).

Grof huishoudelijk afval wordt ook aan huis opgehaald (uitgezonderd bouw- en sloopafval, asbesthoudende materialen). Hiervoor dient men een telefonische afspraak te maken waarna het maximaal 2 maanden duurt voordat het wordt opgehaald. Voor gemeente Gorinchem is dat maximaal 1 maand. Gorinchem heeft daartoe een aparte afspraak gemaakt met Waardlanden. In 2019 zijn in totaal 9.467 grofvuilmeldingen gedaan, waarvan ongeveer 1/3 per telefoon en 2/3 online.

Grof afval wordt ook nog wel eens naast de ondergrondse verzamelcontainer in de wijk aangetroffen. Ofschoon het bijplaatsen van grof afval niet is toegestaan, gebeurt het wel steeds vaker. Met name bij de verzamelcontainers die bij de hoogbouw zijn geplaatst. In de gemeenten Gorinchem en Vijfheerenlanden (Leerdam) is het probleem groter dan in de gemeenten Molenlanden en Hardinxveld-Giessendam. Zie verder hoofdstuk 7.

KCA-afval

Klein Chemisch afval kan alleen op de afvalbrengstations worden aangeboden. Op 3 van de 5 afvalbrengstations is een chemisch afvaldepot waar bewoners tijdens openingstijden van de betreffende brengstations kca kunnen aanbieden. Op de andere 2 afvalbrengstations (Leerdam en Groot-Ammers) komt er wekelijks een chemocar die gedurende een ochtend of middag kca-afval inneemt. De kca-inzameling wordt niet alleen door particulieren gebruikt, maar ook door apothekers voor hun medicijnresten, die zij van klanten innemen.

Grof tuinafval

Twee keer per jaar (één keer in het voorjaar, één keer in het najaar) wordt er grof tuinafval aan huis opgehaald. Hiervoor dienen bewoners wel een telefonische melding te doen. Er mag maximaal 2 kuub worden aangeboden. Van deze service wordt door ongeveer 200 bewoners per inzamelronde gebruik gemaakt.

Huisraad

Bruikbaar huisraad en kringloopgoederen worden niet apart door Waardlanden opgehaald. Bewoners worden op de website van Waardlanden doorverwezen naar 1 van de 20 kringloopbedrijven en repaircafé's in de regio. Wegbrengen van huisraad kan wel. Op 3 van de 5 afvalbrengstations staan magazijncontainers waar herbruikbare producten apart worden ingenomen. Deze containers worden beheerd door de betreffende kringloopbedrijven.

KWD-afval

Voor afval afkomstig van bedrijven, waaronder van Kantoren, Winkels en Diensten (KWD) – heeft de gemeente geen zorgplicht. Bedrijven zijn zelf verantwoordelijk voor de milieuverantwoorde afvoer van hun afval en grondstoffen. Ze dienen daarvoor een contract af te sluiten met een private afvalinzamelaar. Dat kan bij ook bij Waardlanden Reinigingsbedrijf BV, een aparte poot van Waardlanden. De wet Markt en Overheid vereist dat de

inzameling van bedrijfsafval volledig separaat (in administratie, voertuigen en personeel) plaatsvindt van de inzameling van huishoudelijk afval. Waardlanden voldoet daar volledig aan.

De indruk bestaat dat veel kwd-bedrijven in het Waardlanden-gebied geen contract hebben met een private inzamelaar. Met name in de winkelgebieden is de verleiding groot voor bedrijven om hun afval in de vrij toegankelijke ondergrondse containers voor huisvuil te gooien (zie hoofdstuk 7).

Communicatiebeleid Waardlanden

- Informeren rondom nieuwe inzamelmethoden en pilots, vooral gericht op de 'hoe-vraag'.
- 2019: nieuwe waardlanden-app en website. Meer thematische voorlichting, ook via de nieuwe media
- Milieueducatie en project 'afvalvrije scholen'

Communicatiebeleid

Veel van de communicatie van de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden rondom de invoering van het nieuwe inzamelsysteem (invoering VANG in 2016) en rondom de pilotprojecten die zijn gehouden (kwaliteitsverbetering pmd, gft-inzameling Gorinchem). De afgelopen maanden is gewerkt aan de vernieuwing van de website, de Waardlanden-app en het op orde brengen van de basis-communicatie.

Communicatie rond VANG-project

Bij de invoering van het huidige inzamelsysteem (VANG 2016) zijn huishoudens onder het credo 'Samen van Afval naar Grondstof' geïnformeerd over de nieuwe inzamelwijze. Het accent lag met name op 'hoe' men in het vervolg zijn afval en grondstoffen dienden te ontdoen, en minder op het 'waarom'. Juist over de nut en noodzaak van afvalscheiding en de bijdrage die daarmee wordt geleverd aan klimaat en milieu, blijkt zeer veel behoefte te bestaan, zo blijkt uit bewonersonderzoek.

In het kader van de pilot 'Kwaliteitsverbetering PMD' is veel gecommuniceerd over de scheidingsregels voor pmd. Met een sticker op de pmd-bak, advertenties in de lokale kranten en een brochure 'Afvalscheiding, wat gaat er goed en wat gaat fout' zijn inwoners geïnformeerd over wat er wel en niet in de pmd-bak hoort.

Waardlanden-App en website

In 2019 is de Waardlanden-applicatie ontwikkeld en gelanceerd. Hiermee kunnen inwoners de inzamelkalender raadplegen, een grofvuilafpraak maken, meldingen doorgeven en scheidingsregels raadplegen. Eind 2019 is de nieuwe website van Waardlanden gelanceerd, informatiepakketjes voor nieuwe inwoners ontwikkeld (Gorinchem), en de scheidingswijzers voor alle grondstoffen geactualiseerd. Naast berichten op de gemeentepagina's, de Waardlanden-app wordt er actief ingezet op social media (met name Facebook).

Afvalcoach Kees

Sinds 2019 heeft Waardlanden een afvalcoach. Zijn naam is Kees. Vooral bij de pilots 'Kwaliteitsverbetering pmd' en 'GFT-scheiding in Gorinchem' bewijst de afvalcoach zijn waarde. Het huis-aan-huis informeren van mensen omtrent de nut en noodzaak van afval scheiden en over wat er wel en niet bij een grondstof hoort, blijkt zeer effectief.

Milieu-educatie

Voor basisscholen heeft het Natuurcentrum Gorinchem een speciaal lespakket over duurzaamheid en afval/grondstoffen ontwikkeld. Met dit lespakket kunnen leerlingen in de klas aan de slag met duurzaamheid, en afval en grondstoffen scheiden. Aan de hand van leuke lessen en activiteiten leren zij verschillende afval- en grondstoffenstromen (onder)scheiden. En de kinderen leren hoe afval en grondstoffen worden gerecycled.

Project: 'De afvalvrije school'

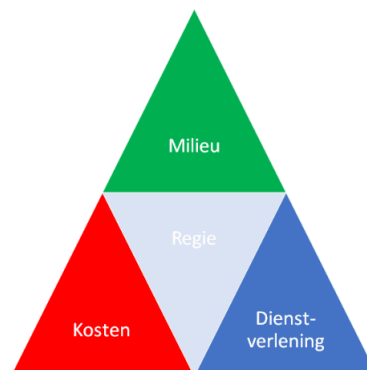
Onder het credo 'de afvalvrije school' gaan leerlingen de uitdaging aan om volledig (rest)afvalvrij te worden. Alle klassen gaan gezamenlijk – en soms ook onderling! – de strijd aan met afval. Meer grondstoffen scheiden betekent minder restafval. Dit project wordt betaald uit de zwerfafvalvergoeding van het bedrijfsleven (Afvalfonds). Deze vergoeding stopt in 2023.

4. Analyse afvalprestaties

Hoe presteert Waardlanden op de Afvaldriehoek?

- Milieu: Waardlanden heeft relatief veel afval dat matig wordt gescheiden. Na scheiding resteert 232 kilogram per inwoner (2018) aan restafval waarmee de landelijke doelstelling (100 kg in 2020) bij lange na niet wordt gehaald.
- Dienstverlening: de dienstverlening op grondstoffen is hoger dan gemiddeld (benchmark). Die van restafval lager dan gemiddeld
- Kosten: door het relatief hoge afvalaanbod zijn ook de kosten hoog (13% hoger dan benchmark)

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het huidige afvalbeleid (2016 – 2019) van Waardlanden geanalyseerd op de zogeheten afvaldriehoek. De afvaldriehoek heeft drie resultaatvelden:

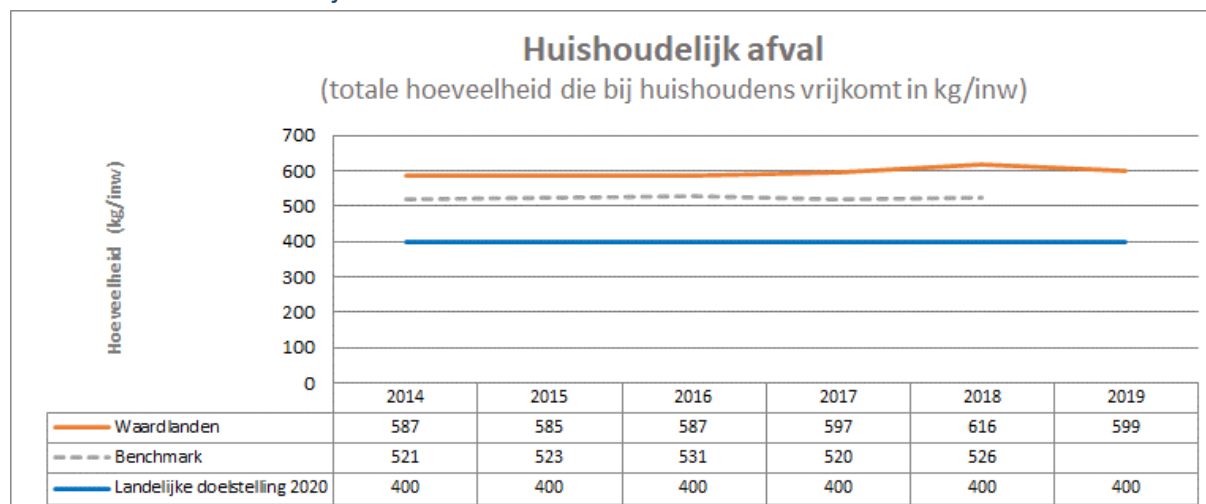
- Milieu: de hoeveelheid afval die er vrijkomt en de mate waarin het wordt gescheiden ten behoeve van hergebruik
- Dienstverlening: de omvang en intensiteit van de dienstverlening
- Kosten: de hoogte van de afvalbeheerkosten (inzamel- en verwerkingskosten, en indirecte kosten).

Ten behoeve van de analyse zijn ook de resultaten van de landelijke Benchmark Huishoudelijk Afval van de brancheorganisatie NVRD en Rijkswaterstaat betrokken [3]. Door de prestaties van Waardlanden te vergelijken met de benchmark, kan een oordeel worden gegeven hoe de Waardlanden-gemeenten het doen ten opzichte van andere vergelijkbare gemeenten (20 – 30% hoogbouw).

Milieuprestaties

Gebruikmakend van de geregistreerde hoeveelheden ingezameld afval van de afgelopen 6 jaar, is nagegaan hoe het met de afvalscheiding in Waardlanden is gesteld. De belangrijkste bevindingen zijn hierna weergegeven.

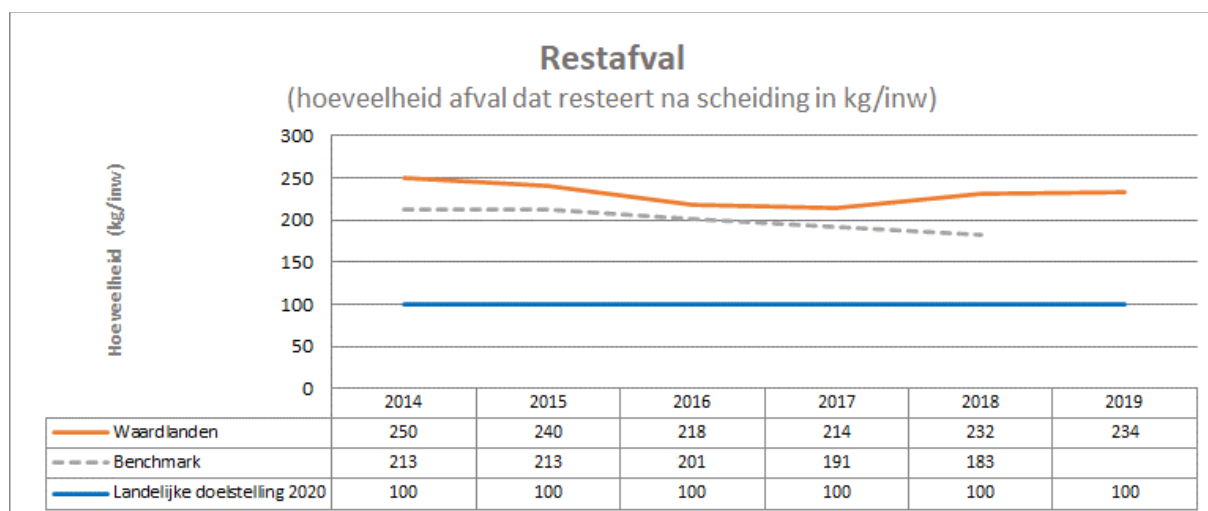
Hoeveelheid huishoudelijk afval

- In 2018 kwam er gemiddeld 616 kg per inwoner aan huishoudelijk afval vrij in de Waardlanden-gemeenten. Dat is 17% meer dan bij vergelijkbare andere gemeenten. Het verschil wordt met name veroorzaakt door het grof huishoudelijk afvalaanbod (zie hoofdstuk 5). De landelijke doelstelling van maximaal 400 kg per inwoner in 2020 wordt nog niet gehaald.
- Over de periode 2014 tot 2018 nam de hoeveelheid vrijgekomen huishoudelijk afval toe van 587 naar 616 kilogram per inwoner per jaar. Dat is een toename van ca. 5%. Over dezelfde periode nam het landelijke gemiddelde aanbod toe met 3%. De reden dat de toename in het Waardlanden gebied hoger dan gemiddeld is kan te maken hebben met het toenemende afvaltoerisme. Een aantal van de omliggende gemeenten heeft in de afgelopen 5 jaar tariefdifferentiatie ingevoerd. Om de kosten te besparen bieden de burgers van deze gemeenten hun afval aan in het Waardlanden-gebied waar de voorzieningen vrij toegankelijk zijn.
- In 2019 is de hoeveelheid vrijgekomen afval voor het eerst afgenomen (-2,5%). Deze afname is gevolg van een stringenter acceptatiebeleid op de afvalbrengstations. Per 1 januari 2019 is het niet meer toegestaan voor bedrijfsbusjes met grijs kenteken om afval te brengen. Met name de hoeveelheid bouw- en sloopafval, hout en tuinafval (afkomstig van hoveniers) is afgenomen.

De totale hoeveelheid huishoudelijk afval is te beïnvloeden door afvalpreventie te stimuleren en te voorkomen dat buurgemeenten en bedrijven gebruik maken van de voorzieningen van Waardlanden.

Hoeveelheid restafval

- In 2018 resteerde er gemiddeld 232 kg per inwoner aan restafval in de Waardlanden-gemeenten². Dit is de hoeveelheid afval die na afvalscheiding resteert en naar de verbrandingsoven wordt afgevoerd. Ten opzichte van andere vergelijkbare gemeenten (benchmark [3]: 183 kg per inw) is dat veel. De landelijke doelstelling van maximaal 100 kg per inwoner in 2020 wordt nog niet gehaald en zal met ongewijzigd beleid ook niet gehaald worden.
- Over de periode 2014 tot 2017 nam de hoeveelheid restafval af van 250 naar 214 kilogram per inwoner per jaar. Een afname van 14%. Dit kan worden toegeschreven aan het nieuwe inzamelsysteem (VANG-project) dat in 2016 is ingevoerd. Over dezelfde periode laat de benchmark een afname zien van 10%. Ook andere vergelijkbare gemeenten hebben nieuwe inzamelstrategieën ingevoerd.
- Na 2017 is de hoeveelheid restafval in Waardlanden weer toegenomen (+ 10%), terwijl de benchmark nog een dalende trend laat zien. Een verklaring daarvoor is niet goed te geven.

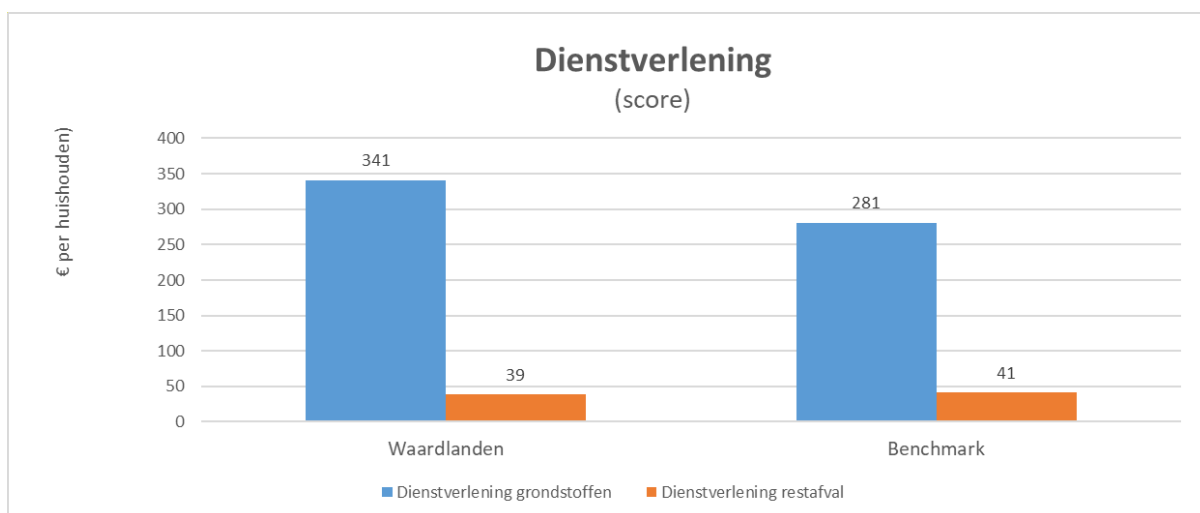
² De hier gepresenteerde hoeveelheden restafval zijn inclusief grof restafval en wijken af van de hoeveelheden gepresenteerd in de jaarverslagen van Waardlanden die exclusief grof restafval zijn.

De hoeveelheid restafval is niet alleen te beïnvloeden door afvalpreventie te bevorderen en afvaltoerisme en bedrijfsafval te voorkomen, maar ook door afvalscheiding te stimuleren. Een verdergaande analyse van de scheidingsresultaten per afvalstroom is opgenomen in hoofdstuk 5.

Dienstverlening

Dienstverlening laat zich over het algemeen moeilijk kwantificeren. In principe gaat het om de mogelijkheden die aan de burger worden geboden om huishoudelijk afval (gescheiden) aan te bieden.

In de gemeentelijke Benchmark Huishoudelijk Afval wordt het dienstverleningsniveau gekwantificeerd aan de hand van een vragen-scorelijst, waarbij ophaalfrequenties en voorzieningsdichtheden de hoogte van de score bepalen. Er wordt onderscheid gemaakt in een dienstverleningsscore voor grondstoffen (hoe hoger de score hoe hoger de service) en een score voor restafval (hoe lager de score, hoe meer stimulans wordt gegeven aan afvalscheiding).

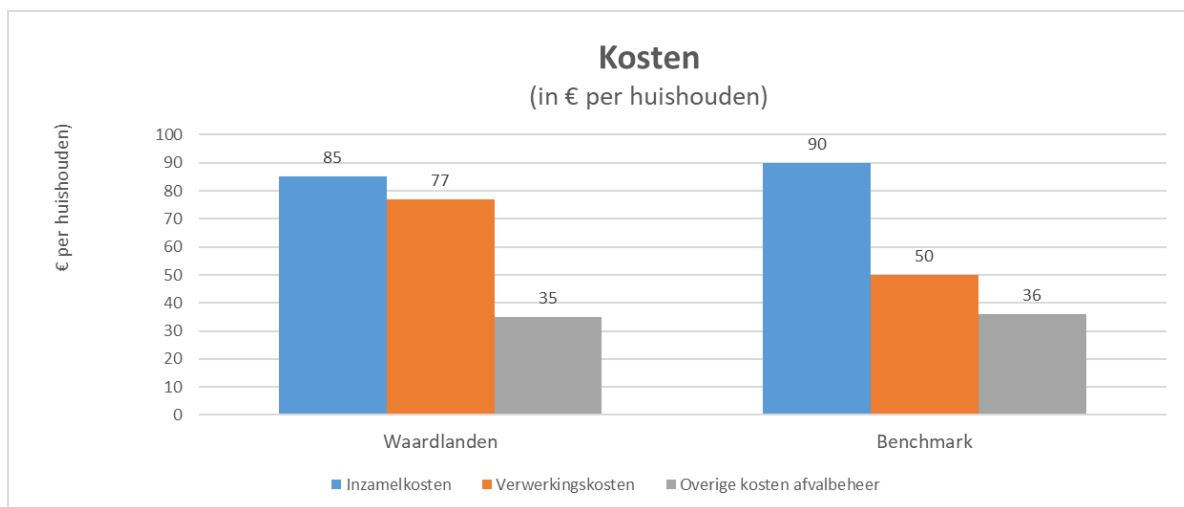

- De Waardlanden-gemeenten hebben een hogere dienstverleningsscore op grondstoffen dan andere vergelijkbare gemeenten (341 versus 281 punten van de benchmark). Bij de invoering van het nieuwe inzamelsysteem (VANG-project) is de service op grondstoffen aanmerkelijk verhoogd, door de plaatsing van meer grondstofcontainers in de wijk en bij winkelcentra en een intensivering van de huis-aan-huis inzameling van grondstoffen (pmd bak). Ook op de afvalbrengstations scoort Waardlanden goed: met een dichtheid van 1 ABS op 13.000 huishoudens doet Waardlanden het aanmerkelijk beter dan de benchmark (1 op 18.000 huishoudens)
- De dienstverleningsscore voor restafval van Waardlanden is lager dan die van de benchmark. Bij de invoering van het nieuwe inzamelsysteem (VANG) in 2016 is bewust gekozen voor een lagere service op restafval om op die manier de afvalscheiding aan huis te stimuleren. Een lagere dienstverleningsscore op restafval hoeft dan ook niet negatief te worden beoordeeld.

Kosten

In 2018 bedroegen de kosten die Waardlanden maakte voor de inzameling en verwerking van het huishoudelijk afval, inclusief de regiekosten (beleid, communicatie) en overheadkosten, ongeveer 10,6 miljoen euro, exclusief veegkosten, gladheidbestrijding en onkruidbeheer [4]. Per huishouden gaat het om een bedrag van

€ 197,-. Bij vergelijkbare inzamelbedrijven ligt dit bedrag lager: € 175,- per huishouden. In de figuur hierna is de kostenopbouw weergegeven en kan worden aangegeven waar de oorzaak van het kostenverschil zit.

- De inzamelkosten van Waardlanden zijn per huishouden vergelijkbaar aan die van andere inzamelbedrijven (€ 85,- per huishouden versus € 90,- benchmark).
- De verwerkingskosten van Waardlanden zijn met € 77,- per huishouden beduidend hoger dan de benchmark (€ 50,-). Eerder is aangegeven dat de totale hoeveelheid huishoudelijk afval 14% hoger ligt dan gemiddeld. De totale verwerkingskosten liggen 54% hoger dan gemiddeld. De hogere verwerkingskosten zijn dus niet louter te verklaren uit het relatief hoge afvalaanbod. Ook de verwerkingskosten per ton ingezameld afval zijn relatief hoog, onder meer vanwege de hoge vervuiling die in de grondstoffen zitten (zie hoofdstuk 5).
- De overige kosten van Waardlanden (servicedesk, beleid en regie, communicatie, overhead) liggen met € 35,- rond het benchmarkgemiddelde.

De hier weergegeven kosten hebben betrekking op 2018. Omdat er nog geen benchmark cijfers zijn van 2019 is noodgedwongen gekozen voor een analyse op basis van peiljaar 2018. Door toenemende verwerkingstarieven (met name voor grof huishoudelijke stromen), en afnemende grondstofopbrengsten (papier, pmd) mag worden aangenomen dat de kosten voor 2019 en 2020 aanzienlijk hoger uitvallen. Dat geldt niet alleen voor Waardlanden. Ook andere inzamelbedrijven en gemeenten hebben daar last van.

De kosten van Waardlanden worden op basis van solidariteit doorberekend aan de 4 gemeenten. In 2018 bedroeg dat dus € 197,- per huishouden, exclusief BOR activiteiten. Omdat de gemeenten zelf ook nog 'afvalkosten' op de begroting hebben, en ook de in sommige gevallen de BTW en kwijtscheldingen toerekenen, is dit bedrag niet één op één vergelijkbaar met de afvalstoffenheffing.

Conclusie

In de Waardlanden-gemeenten komt relatief veel afval vrij bij huishoudens dat - ten opzichte van de benchmark - matig wordt gescheiden. Hierdoor blijft relatief veel restafval over. De landelijke doelstellingen worden bij lange na niet gehaald en zullen bij ongewijzigd beleid ook niet gehaald worden. Aan het serviceniveau lijkt het niet te liggen. Die is ten opzichte van de benchmark relatief hoog voor de grondstoffen die gescheiden worden ingezameld. De kosten die door Waardlanden worden doorberekend aan de gemeenten zijn eveneens hoger dan gemiddeld. Dit is volledig toe te schrijven aan de verwerkingskosten die door het hoge afvalaanbod in de Waardlanden-gemeenten hoog zijn. Ondanks het hoge serviceniveau op grondstoffen zijn de inzamelkosten ten opzichte van de benchmark gemiddeld.

5. De scheidingresultaten nader belicht

Waar is nog 'scheidingswinst' te halen?

- 70% van het restafval bestaat uit grondstoffen (gft, papier, glas, textiel, plastic) die er eigenlijk niet in thuis horen.
- Vooral gft en pmd bieden mogelijkheden om de hoeveelheid restafval verder te verminderen.
- Indien inwoners geen grondstoffen meer bij het restafval zouden doen kan de hoeveelheid restafval afnemen tot 59 kg per inwoner per jaar.

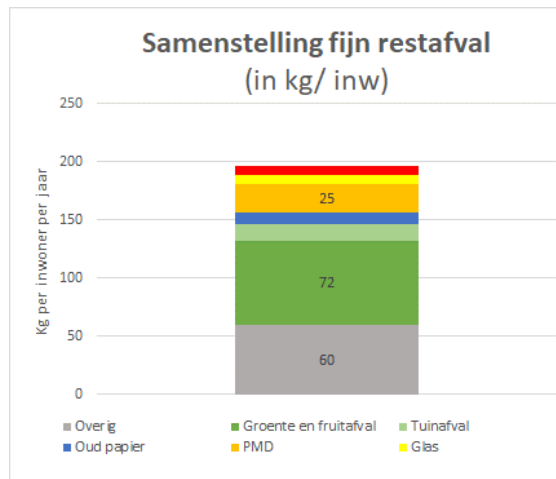
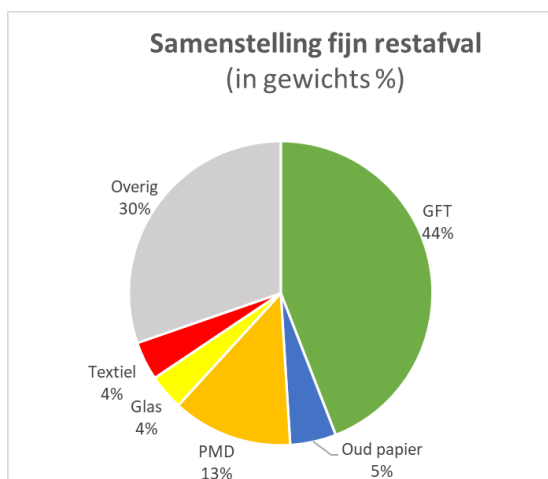

De inhoud van een restafvalcontainer

In dit hoofdstuk worden de afvalscheidingsresultaten van Waardlanden geanalyseerd **per grondstofstroom**. Nagegaan wordt welke afvalstromen goed worden gescheiden, en welke niet, en waarom dat het geval is. Als referentie wordt gebruik gemaakt van de landelijke Benchmark Huishoudelijk Afval, hoogbouwklasse C (20 t/m 29% hoogbouw).

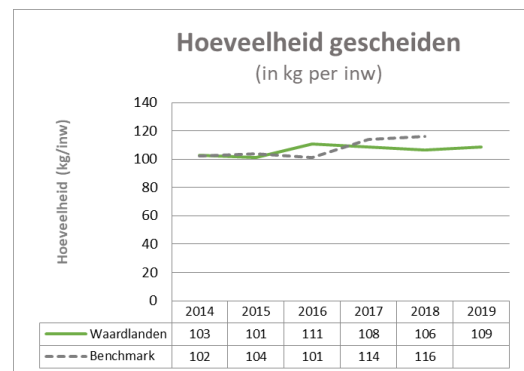
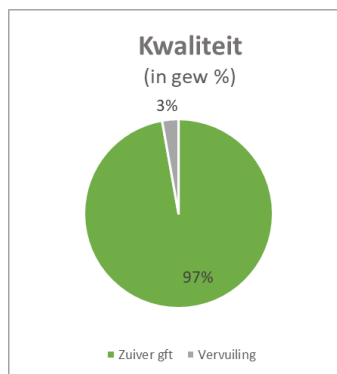
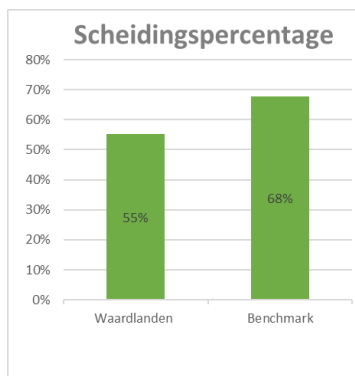
Samenstelling van het restafval

In het voorjaar van 2020 is de samenstelling van het restafval van Waardlanden onderzocht door onderzoeksbureau De Afvalspiegel [1]. Vier steekproefmonsters uit restafvalcontainers zijn gesorteerd op de grondstoffen die er nog inzitten. Hieronder is het resultaat weergegeven:

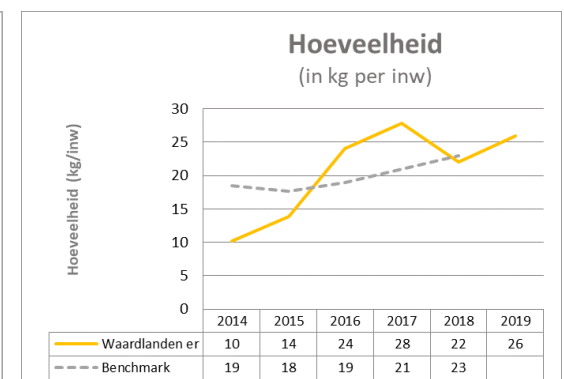
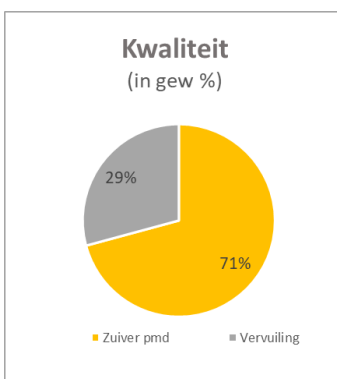
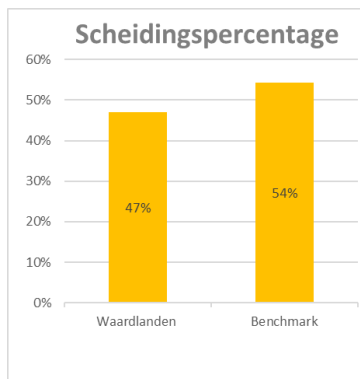
- Gemiddeld 70% van het afval dat in de ondergrondse restafvalcontainers en restafval-minicontainers wordt aangeboden bestaat uit grondstoffen (gft, pmd, papier, glas, textiel). Gerelateerd aan het fijn restafvalaanbod van 197 kg per jaar (cijfers 2018), komt dat neer op 138 kg per inwoner per jaar aan grondstoffen die eigenlijk in de grondstofcontainers had moeten zitten.
- Indien er optimaal wordt gescheiden en dus geen grondstoffen meer via het restafval worden aangeboden, daalt de hoeveelheid fijn restafval tot 60 kg per inwoner per jaar.

Groente, fruit- en tuinafval (gft)

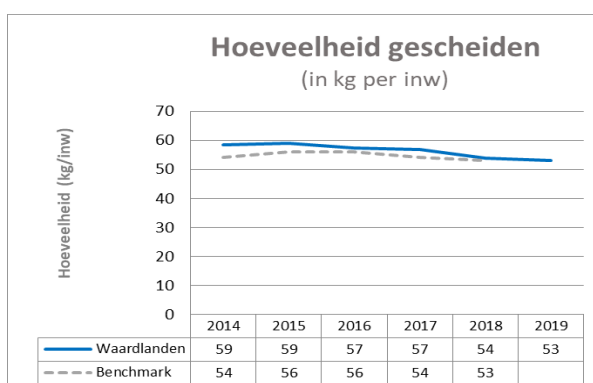
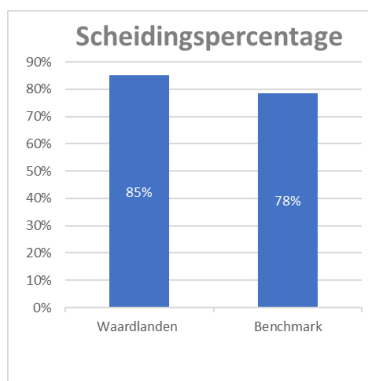
- Totaal komt er bij de Waardlanden-gemeenten 192 kg groente-, fruit- en tuinafval (gft) vrij, waarvan 106 kg per inwoner gescheiden wordt aangeboden en 86 kg in het restafval terecht komt. 55% van het vrijkomend gft wordt dus gescheiden.
- Ten opzichte van vergelijkbare gemeenten (benchmark) doet Waardlanden het minder goed dan gemiddeld (55% versus 68%).
- De kwaliteit van het gescheiden ingezamelde gft is goed. Slechts 3% is vervuild, dat geen probleem oplevert bij de acceptatie bij de verwerker [1].
- Opvallend is dat het voornamelijk tuinafval is dat in de groene minicontainer wordt aangeboden. Slechts 2,6% van het gft bestaat uit groente-, fruit en etensresten. Dit is ook terug te zien in de hoeveelheid groente- en fruitresten (gf) in het restafval: 36,5% van het fijn restafval bestaat uit gf-afval (= 72 kg/ inw.)
- Over de afgelopen 5 jaar is de hoeveelheid gft die gescheiden wordt ingezameld licht toegenomen (8%). De benchmark laat een vergelijkbaar beeld zien.

Plastic verpakkingsafval, metalen en drankenkartons (pmd)

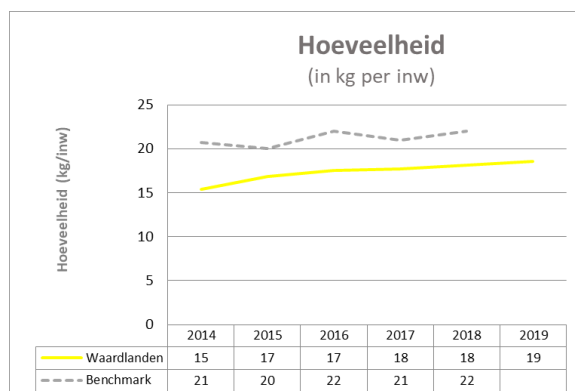
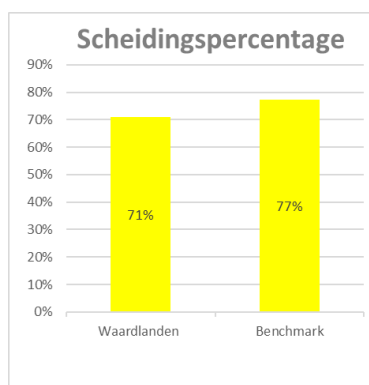
- Totaal komt er bij de Waardlanden-gemeenten 47 kg pmd vrij, waarvan 22 kg per inwoner gescheiden wordt aangeboden en 25 kg in het restafval terecht komt. 47% van het vrijkomend pmd wordt dus gescheiden ten behoeve van recycling.
- Ten opzichte van vergelijkbare gemeenten (benchmark) doet Waardlanden het iets slechter dan gemiddeld (47% versus 54%).
- De kwaliteit van het gescheiden ingezamelde pmd is slecht. Gemiddeld 29% is vervuild. Het pmd afkomstig uit de laagbouw in de woonkernen is van slechtere kwaliteit (meer dan 40% vervuiling) dan de pmd afkomstig uit het buitengebied (iets meer dan 20%) [1]
- Over de afgelopen 5 jaar is de hoeveelheid pmd flink toegenomen (120%). Gecorrigeerd voor de vervuiling die in het pmd wordt aangetroffen is de toename minder groot.

Papier

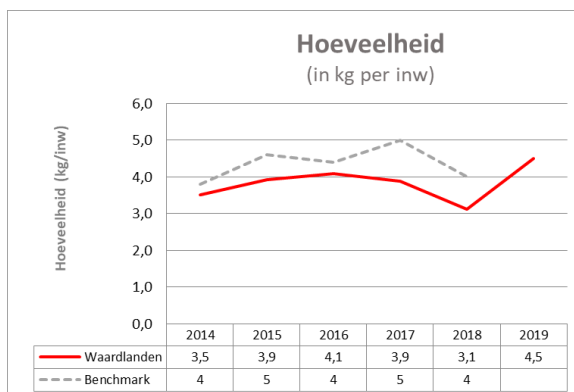
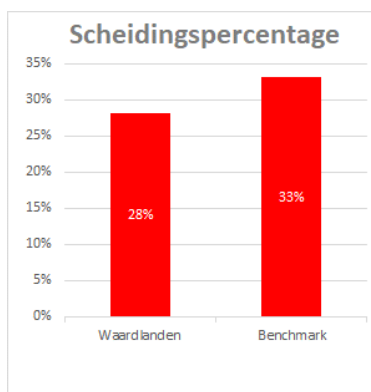
- Totaal komt er bij de Waardlanden-gemeenten 63 kg per inwoner aan oud papier en karton vrij, waarvan 54 kg gescheiden wordt aangeboden en 9 kg in het restafval terecht komt. 85% van het vrijkomend papier wordt dus gescheiden ten behoeve van recycling.
- Ten opzichte van vergelijkbare gemeenten (benchmark) doet Waardlanden het beter dan gemiddeld (85% versus 78%).
- Voor papier is geen kwaliteitsmeting uitgevoerd.
- Over de afgelopen 5 jaar is de hoeveelheid papier en karton licht afgenomen (8%). Daarnaast vindt er een verschuiving plaats van papier naar karton. Door de toename van online-verkopen neemt de hoeveelheid karton toe.

Glas

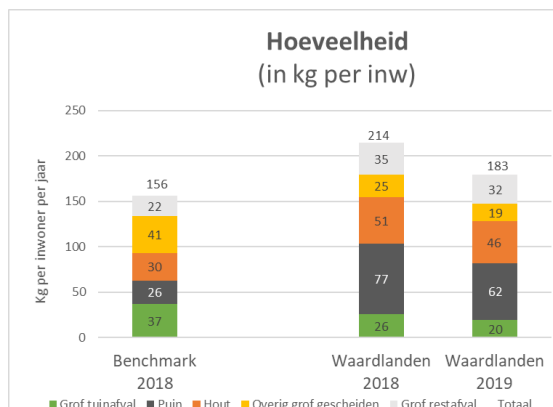
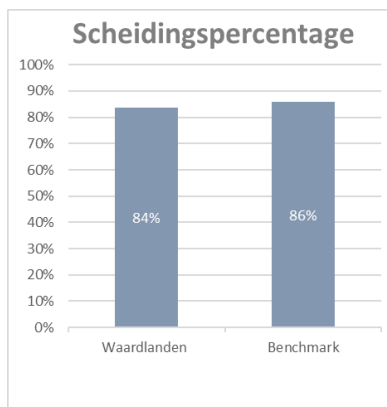
- Totaal komt er bij de Waardlanden-gemeenten 25 kg per inwoner aan glas vrij, waarvan 18 kg gescheiden wordt aangeboden en 7 kg in het restafval terecht komt. 71% van het vrijkomend glas wordt dus gescheiden ten behoeve van recycling.
- Ten opzichte van vergelijkbare gemeenten (benchmark) doet Waardlanden het iets minder dan gemiddeld (71% versus 77%).
- Er is voor glas geen kwaliteitsmeting uitgevoerd. Er komen geen signalen binnen van de verwerker dat het glas (te) vervuild is.
- Over de afgelopen 5 jaar is de hoeveelheid glas toegenomen (20%). De benchmark laat een vergelijkbaar beeld zien.

Textiel

- Totaal komt er bij de Waardlanden-gemeenten 11,1 kg per inwoner aan textiel vrij, waarvan 3,1 kg gescheiden wordt aangeboden en 8 kg in het restafval terecht komt. 28% van het vrijkomend textiel wordt dus gescheiden ten behoeve van hergebruik en recycling.
- Ten opzichte van vergelijkbare gemeenten (benchmark) doet Waardlanden het iets minder dan gemiddeld (28% versus 33%).
- Er is voor textiel geen kwaliteitsmeting uitgevoerd.
- Tot 2018 is de hoeveelheid textiel licht afgenomen. In 2019 is een (onverklaarbare) toename te zien. De benchmark laat een vergelijkbaar grillig beeld zien.

Grof huishoudelijk afval

- In 2018 kwam er bij de Waardlanden-gemeenten 214 kg per inwoner aan grof huishoudelijk afval vrij, waarvan 179 kg gescheiden werd aangeboden (grof tuinafval, puin, hout, wit- en bruingoed) en 35 kg ongescheiden (restafval).
- Ten opzichte van vergelijkbare gemeenten (benchmark) is het totale aanbod grof afval in Waardlanden 48% hoger dan gemiddeld. Vooral puin en hout werd in 2018 bovengemiddeld aangeboden.
- Een verklaring voor het hoge grof afvalaanbod kan gedeeltelijk worden gevonden in de afspraak die Waardlanden heeft gemaakt met de gemeente West Betuwe. Tegen een jaarlijkse vergoeding mogen inwoners van de voormalige gemeente Lingewaal 'gratis' gebruikmaken van de afvalbrengstations van Waardlanden. Op basis van het aantal bezoekers gaat het naar schatting om 8,5% van het grof afvalaanbod. Het hoger dan gemiddelde grof afvalaanbod in Waardlanden wordt daarmee maar voor een klein deel verklaard.
- Door het weren van bedrijven (voertuigen met grijs-kenteken) per 1 januari 2019 is het totale grof huishoudelijk afvalaanbod gedaald van 214 in 2018 naar 183 kg per inwoner in 2019: een afname van 31 kg (=14%). Daarmee blijft het aanbod ten opzichte van de benchmark relatief hoog. Voor een deel heeft

deze afname zich verplaatst naar de ondergrondse verzamelcontainers (2019 tov 2018: +10 kg per inwoner). Dit blijkt ook uit de resultaten van de sorteeranalyses. Er wordt meer dan gemiddeld aan puin aangetroffen in het restafval [1]

- Het scheidingsgedrag is vergelijkbaar met de benchmark: 84% van al het grof afval dat vrijkomt wordt gescheiden ingezameld. De benchmark laat een scheidingspercentage zien van 85%.

Samenvattend

- 70% van het restafval dat in de grijze minicontainers en verzamelcontainers wordt aangeboden bestaat nog uit grondstoffen (gft, papier, glastextiel, plastic). Het restafval bevat vooral veel gft en pmd dat er niet in thuis hoort. Zouden alle grondstoffen uit het restafval worden gescheiden, resteert er slechts 60 kg daadwerkelijk restafval.
- Ten opzichte van andere vergelijkbare gemeenten en inzamelbedrijven (benchmark) behaalt Waardlanden goede scheidingsresultaten op papier, gemiddelde resultaten op grof huishoudelijk afval en matige scheidingsresultaten op gft, pmd, glas en textiel
- De kwaliteit van de gescheiden ingezamelde grondstoffen is wisselend. In het gescheiden ingezamelde gft komt slechts 3% vervuiling voor. De kwaliteit van het ingezamelde pmd-afval is met een gemiddelde vervuilingsgraad van 29% ronduit slecht.
- Het grof afvalaanbod in het Waardlanden-gebied is 48% hoger dan benchmarkgemiddeld (cijfers 2018). Inwoners van Lingewaal die gebruik mogen maken van de afvalbrengstations van Waardlanden verklaren het relatief hoge afvalaanbod maar gedeeltelijk. Door het weren van bedrijven (invoering 'grijze kenteken maatregel' per 1 januari 2019) is het aanbod weliswaar met 14% gedaald, maar blijft het aanbod in vergelijking met andere gemeenten en bedrijven hoog.

6. De afvalbrengrstations (ABS)

Wat kan beter?

- De huidige ABS'en zijn vooral gericht op Recycling en veel minder Preventie en Hergebruik.
- Veel materialen en producten die nu in de restafvalcontainer van het ABS verdwijnen zijn (met een kleine bewerking) kringloopwaardig
- Een circulaire ambachtscentrum is het ABS van de toekomst: het dient niet alleen een milieudoel maar ook een sociaal doel (sociale werkvoorziening). De huidige uitstraling van abs-en dragen niet bij aan bewustwording ten aanzien van verspilling van grondstoffen.

De afvalbrengrstations maken een wezenlijk onderdeel uit van het inzamelsysteem voor afval- en grondstoffen. Een paar kentallen:

- 5 afvalbrengrstations voor 64.000 huishoudens. Ook ca. 11.000 huishoudens uit voormalig gemeente Lingewaal mogen gebruik maken van de afvalbrengrstations van Waardlanden.
- 34% van al het huishoudelijk afval dat vrijkomt in het Waardlanden-gebied wordt gebracht naar 1 van de 5 afvalbrengrstations.
- 96% van al het grof huishoudelijk afval wordt gebracht naar de afvalbrengrstations, 4% wordt aan huis opgehaald (inclusief het bijgeplaatst grof afval naast ondergrondse containers).
- 85% van het afval dat naar de afvalbrengrstations wordt gebracht wordt gescheiden ten behoeve van recycling.
- Aantal bezoekers per jaar: 176.000. Per inwoner is dat gemiddeld 1,1 keer per jaar.

Brengen is beter dan halen

Voor grof huishoudelijk afval zijn er in principe twee aanbiedmogelijkheden: zelf wegbrengen naar het afvalbrengrstation of laten ophalen door Waardlanden. Vanuit circulair-optiek heeft brengen de voorkeur boven halen, immers op het afvalbrengrstation kan het grof afval in meer dan 18 grondstofstromen worden gescheiden. Het gescheiden ophalen van grof afval in meerdere grondstofstromen is vanwege de vele rijbewegingen (met zware voertuigen) onwenselijk en zeer kostbaar. Om die reden haalt Waardlanden het grof afval ongescheiden met één wagen op en voert deze af naar firma Korenet. Aldaar wordt het grof afval nagescheiden op een aantal grondstofstromen, maar de scheiding vindt minder vergaand plaats dan op de afvalbrengrstations.

- Het scheidingsrendement van gehaald grof afval is 40% (volledig behaald met nascheiding)
- Het scheidingsrendement van gebracht grof afval is 85% (scheiding op de afvalbrengrstations)

Tevredenheid inwoners

Uit een bewonersonderzoek dat recent is uitgevoerd [2] blijkt dat 73% van de inwoners tevreden is over de afvalbrengrstations. Vaker ophalen, ruimere openingstijden en klantvriendelijkheid van het personeel worden als verbeterpunten genoemd. Maar ook te weinig manoeuvreerruimte (Leerdam), het ontbreken van een voorziening voor KCA (Leerdam, Groot Ammers), te weinig overzicht (Vianen) en de soms lange wachttijden

(Leerdam, Vianen) worden vaak genoemd. Over de afvalbrengstations in Gorinchem en Hardinxveld-Giessendam zijn inwoners overwegend positief. Voor inwoners woonachtig aan de westkant van het Waardlanden-gebied (Nieuw-Lekkerland eo) liggen de afvalbrengstations op te grote rijafstand.

Onderzoek

Ofschoon het scheidingsrendement op de afvalbrengstations al vrij hoog ligt, wordt het overgrote deel van de gescheiden ingezamelde grondstoffen gerecycled (derde trede van Lansink) en wordt er vrijwel niets hergebruikt of voorkomen (tweede en eerste trede van Lansink). Een groot deel van het aanbod op afvalbrengstations bestaat uit huisraad dat zich goed leent voor preventie en hergebruik. Om na te gaan om hoeveel hergebruik-potentieel het gaat is in het voorjaar van 2020 een onderzoek uitgevoerd door adviesbureau Stantec [7]. In dit onderzoek ik ook gekeken naar de servicegerichtheid van de afvalbrengstations en op welke wijze deze kan worden vergroot.

De belangrijkste onderzoeksbevindingen zijn:

- Een deel van de materialen en producten die nu in de restafvalcontainer van het ABS verdwijnen zijn kringloopwaardig. Afhankelijk van de innamewijze en eventuele bewerking (reparatie, demontage, opwerking) neemt de hoeveelheid materialen en producten die geschikt zijn voor kringloop toe.
- In de regio zijn al veel bestaande initiatieven op het gebied van re-pair en kringloopbedrijvigheid die dicht in de buurt van de huidige ABS'en gehuisvest zijn. Samenwerking met deze initiatieven biedt de mogelijkheid om al op korte termijn tot quick-wins te komen
- Voor de (middel)lange termijn zou een circulair ambachtscentrum het ABS van de toekomst kunnen zijn. Naast een milieudoel (meer circulariteit) kan een circulair ambachtscentrum ook een sociaal doel dienen (sociale werkvoorziening). Het duurzaamheidsplein in Oss wordt als voorbeeld genoemd. Alvorens de bezoeker bij het ABS uitkomt, rijdt het door een 'selectie-straat' waar een acceptant beoordeelt of een product of materiaal (eventueel na bewerking) kan worden hergebruikt in de reparatie-/ demontagehal die direct naast het ABS gelegen is.

Met betrekking tot het optimaliseren van de service doet het onderzoeksbureau de volgende suggesties:

- Het intensiever begeleiden van bezoekers door ABS-personeel. Nu worden bezoekers gedurende de dag niet actief door ABS-personeel begeleid en worden alleen op afroep vragen beantwoord en/of hulp geboden
- Het uniformiseren van aanduiding (borden) op de ABS-en. De bewijzing (borden met aanduiding) bij de containers op de ABS-en zijn bij ieder ABS verschillend van grootte en vorm. Uniformeren van de bewijzing en het vergroten van de tekst draagt bij aan het gemak waarmee bezoekers hun afval kunnen deponeren
- Het (per keer) maximaal toestaan en handhaven van 6 voertuigen op het ABS. Dit biedt meer overzicht en veiligheid op de stortperrons en leidt tot succesvoller scheidingsgedrag bij bezoekers
- Invoering van een eenduidig kringloop-acceptatiebeleid.
- Het duidelijk(er) communiceren (online en op aanrijroute) van mogelijkheden over scheiding van waarde- en afvalstromen.

Weren van bedrijven en inwoners buurgemeenten

Per 1 januari 2019 is het acceptatiebeleid op de afvalbrengstations gewijzigd. Ondanks het verbod voor bedrijven en inwoners buiten het verzorgingsgebied om afval aan te bieden op de afvalbrengstations, werd dat nog wel op grote schaal gedaan. Dit bleek uit de grote hoeveelheden puin, hout en grof (tuin)afval die werden aangeboden. Sinds 1 januari 2019 worden voertuigen met grijs kenteken geweigerd. En met succes. Ten opzichte van 2018 daalde de hoeveelheid grof afval met 14%. Ten opzichte van de benchmark blijft het aanbod (ook na de daling) relatief hoog. De nieuwe acceptatieregels zijn ook niet geheel waterdicht:

- Bedrijven worden steeds slimmer door gebruik te maken van personenauto's met aanhanger. Op deze wijze krijgen ze onbedoeld wel toegang tot het ABS
- Bewoners met eigen afval die met een geleende bestelbus komen, worden onbedoeld geweerd. Zij hebben immers afval van huishoudelijke aard.

Bezoekers van het ABS moeten bij aankomst hun postcode en huisnummer opgeven om toegang te krijgen tot het terrein. Op basis van de opgegeven postcodes kan globaal inzicht worden verkregen in het aantal bezoeken per huishouden. Analyse van de data levert op dat ongeveer 1/3 van de bezoeken worden verricht door huishoudens die het ABS eenmalig bezoeken, 1/3 van de bezoeken worden verricht door huishoudens die het ABS 2 tot 5 keer in een jaar bezoeken, en 1/3 van de bezoeken worden gedaan door huishoudens die het ABS meer dan 5 keer in een jaar bezoeken. Ongeveer de helft van alle huishoudens van de Waardlanden-gemeenten hebben een bezoek gebracht aan één van de afvalbrengstations.

Onderzoeksbureau Stantec heeft het acceptatiebeleid van de buurgemeenten vergeleken met die van Waardlanden, en dat gerelateerd aan het afvalaanbod. Hieruit blijkt dat Waardlanden (met uitzondering van 1 gemeente) het hoogste afvalaanbod heeft van de regio. Ook als daarin wordt meegenomen dat Waardlanden ook inwoners van de voormalige gemeente Lingewaal toelaat op de ABS'en, blijft het afvalaanbod hoog. Buurgemeenten die een betaalsysteem hebben op het ABS of een toegangscontrole hebben (pas-systeem), hebben relatief weinig afvalaanbod op het ABS. Dit bevestigt de veronderstelling dat strengere acceptatieregels leiden tot een afname van het aanbod van afvalstromen op het ABS.

7. Bijplaatsingen, afvaltoerisme en bedrijfsafvalaanbod

Bijplaatsingen

- Vooral in de gemeenten Gorinchem (bij de hoogbouw) en Vijfheerenlanden (bij de laagbouw van Leerdam)
- Vooral grof huishoudelijk afval (huisraad) en kartonnen dozen, die niet in de container passen
- Oorzaken: grofvuilinzameling is te hoogdrempelig, gemakzucht bewoners, onbekendheid met regels, te weinig handhaving.

Dit hoofdstuk gaat over drie neveneffecten van de afvalinzameling waar de Waardlanden-gemeenten veel last van hebben: bijplaatsingen, afvaltoerisme en bedrijfsafvalaanbod. Onder bijplaatsingen wordt verstaan het afval dat naast of op de ondergrondse container wordt geplaatst. Met afvaltoerisme wordt bedoeld het afval dat niet afkomstig is van een Waardlanden-gemeente maar er wel wordt aangeboden. Met bedrijfsafvalaanbod wordt het afval bedoeld dat door bedrijven illegaal met het huishoudelijk afval wordt aangeboden.

Bijplaatsingen

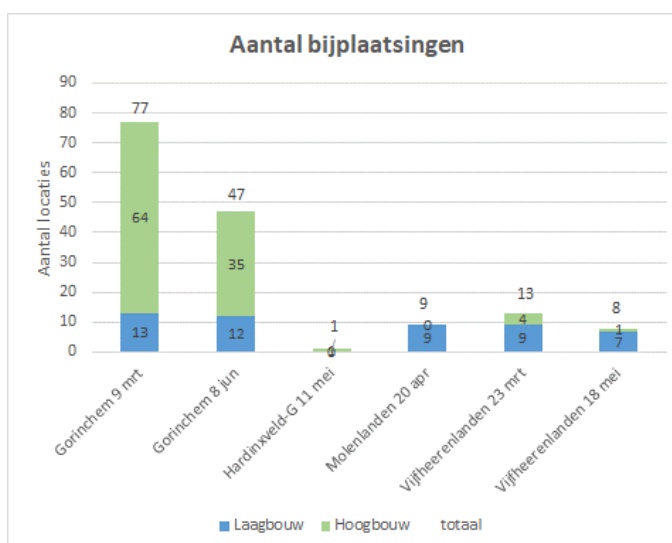
Afval dat op en/of naast de verzamelcontainers wordt geplaatst is voor veel inwoners een doorn in het oog. Hoewel het niet is toegestaan komt het frequent voor, met alle gevolgen van dien. De openbare ruimte raakt vervuild en de toegang tot de container raakt belemmerd.

In het voorjaar van 2020 is door Waardlanden onderzoek gedaan naar de aard en omvang van de bijplaatsingen. Daarbij stonden de volgende vragen centraal:

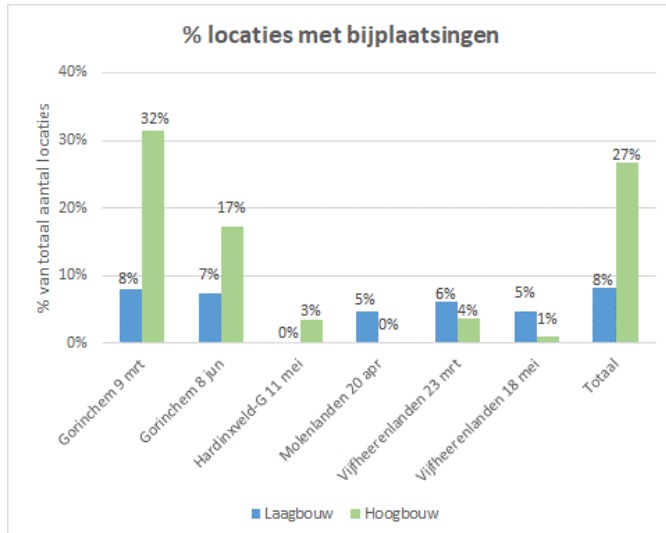
- Bij hoeveel locaties wordt afval bijgeplaatst?
- Waar bevinden die locaties zich hoofdzakelijk? (welke buurten, soort bebouwing)?
- Om wat voor soort afval gaat het?

Ten behoeve van het onderzoek zijn er 4 tellingen gehouden, in iedere gemeente één. De tellingen zijn allen op de maandagochtend uitgevoerd: het moment waarop doorgaans de meeste bijplaatsingen worden geconstateerd.

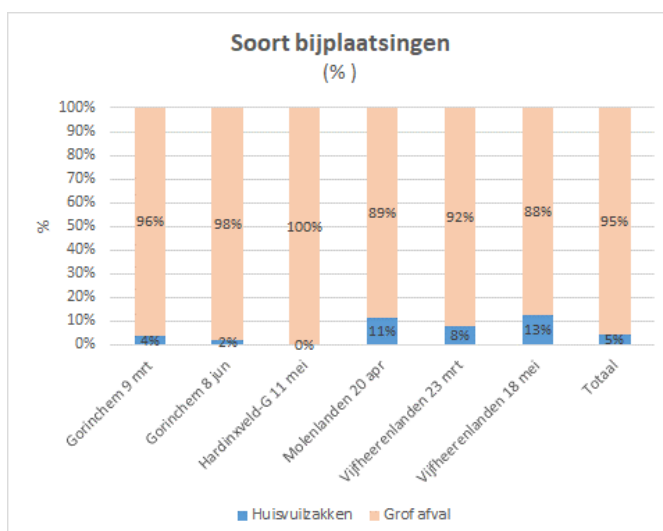
De uitkomsten zijn gecheckt bij de wijkbeheerders en medewerkers van Waardlanden of ze overeenstemmen met het normale beeld. Omdat aan de representativiteit van de Gorinchem- en Vijfheerenlanden-meting werd getwijfeld is voor deze gemeenten een tweede telling gehouden. De resultaten zijn in de figuren weergegeven.

In Gorinchem zijn veruit de meeste bijplaatsingen geteld. In de eerste meting op 77 locaties, in de tweede meting op 47 locaties. Bijna 80% van deze locaties werden aangetroffen in Gorinchem-West bij de hoogbouw. In Hardinxveld-Giessendam zijn nauwelijks bijplaatsingen geconstateerd, wat overeenkomt met het beeld van wijkbeheer en handhaving in deze gemeente. In Molenlanden en Vijfheerenlanden komen wel bijplaatsingen voor, maar voornamelijk bij de laagbouw.

Door het aantal bijplaatsingen per bebouwingssoort te relateren aan het totaal aantal containerlocaties per bebouwingssoort in een gemeente, kan de relatieve omvang van het bijplaatsprobleem in beeld worden gebracht (figuur 2). Ook hier spant Gorinchem de kroon. Bij respectievelijk 32% (eerste meting) en 17% (tweede meting) van alle ondergrondse restafvalcontainers bij de hoogbouw zijn bijplaatsingen aangetroffen. Bij de laagbouw in Gorinchem is dat respectievelijk bij 8% en 7%. Bij de overige drie gemeenten is bij ongeveer 5% van de ondergrondse restafvalcontainers bijgeplaatst afval geconstateerd.

Het overgrote deel van alle geconstateerde bijplaatsingen betreft grof huishoudelijk afval (huisraad) en lege kartonnen dozen die met online-aankopen zijn verkregen. Het gaat om afval dat (in eerste instantie) niet in de ondergrondse container past. Huisvuilzakken naast een ondergrondse container is nauwelijks geconstateerd.

Hoe gaan de gemeenten en Waardlanden om met bijplaatsingen?

Over het algemeen geldt dat de bijplaatsingen zo snel mogelijk na constatering worden verwijderd. De ervaring leert dat als er eenmaal afval naast de container is geplaatst dit leidt tot nog meer bijplaatsingen (vuil trekt vuil aan). Daarbij wordt onderscheid gemaakt naar de aard van de bijplaatsing. Gaat het om huisvuilzakken naast de container dan duidt dat op een verstopping of volle container en is een afhandeling op dezelfde dag geboden. Gaat het om grof afval naast de container dan is de handelwijze per gemeente verschillend:

- Gorinchem: In opdracht van de gemeente rijdt Waardlanden op maandag, woensdag en vrijdag alle ondergrondse containerlocaties af in de stad. Op zaterdag en zondag worden alleen de hotspot-locaties afgereden. Bij extreme gevallen (hoeveelheid of aard van het afval) wordt afdeling Handhaving van de gemeente ingeschakeld. Wekelijkse inzet Waardlanden: circa 55 uur (ca. € 100.000,- per jaar).
- Hardinxveld-Giessendam: hier draagt de gemeente zelf zorg voor het verwijderen van bijplaatsingen. Dit wordt gedaan door de wijkteams. Ze komen in actie na een melding of als ze zelf een bijplaatsing constateren. Het gaat vaak maar om 1 a 2 plaatsingen per dag. Alle meldingen worden ook doorgezet aan de handhaving die afhankelijk van de beschikbare capaciteit en de aard en omvang ter plaatse komt.
- Molenlanden: de wijkteams van de gemeente zorgen zelf voor de verwijdering van bijgeplaatst afval. Zij komen in actie op basis van meldingen en eigen constatering. Wekelijkse inzet: 2 tot 4 uur.
- Vijfheerenlanden: ook hier dragen de wijkteams van de gemeente zorg voor het verwijderen van bijplaatsingen. Dat gebeurt dagelijks op basis van meldingen en eigen constatering. Op maandag en vrijdag worden standaard alle probleemlocaties (hotspots) afgereden. Naar schatting worden wekelijks 3 tot 4 bakwagens aan bijgeplaatst afval afgevoerd. Wekelijks inzet: 32 tot 52 uur.

Wat zijn de oorzaken van bijplaatsingen?

Het continu weghalen van bijgeplaatst afval door de wijkteams van de gemeenten en Waardlanden is niet de oplossing voor het probleem. Sterker nog: het kan wel eens een deel van de oorzaak zijn. Inwoners zien dat het grof afval dat ze naast de container plaatsen vrijwel direct wordt weggehaald, en zouden dit kunnen opvatten als een reguliere inzamelactiviteit. In sommige buurten lijkt het normgedrag te worden. Iedereen doet het, waarom ik niet? Uit het recent gehouden bewonersonderzoek blijkt overigens het tegendeel: 93% van de bevolking weet dat het plaatsen van afval op of naast de container niet is toegestaan. Waarom doen sommige inwoners het dan toch?

Hieronder een opsomming van de meest gehoorde redenen, inclusief een analyse daarop:

1. De container zit vol: doordat de container vol is of verstopt zit nemen inwoners niet de moeite om hun afval mee terug naar huis te nemen of naar een andere container te lopen. Het afval wordt naast de container geplaatst. Met name huisvuilzakken naast een ondergrondse container duiden op een volle en/of verstopte container. Dit kan betekenen dat de container onvoldoende vaak geleegd wordt door Waardlanden. Incidenteel komt dit wel voor, echter uit de tellingen blijkt dat er nauwelijks huisvuilzakken worden bijgeplaatst.
2. Men denkt dat de container vol zit: doordat er al (grof) afval naast de container is geplaatst denk men dat de container vol zit (wat niet zo hoeft te zijn). De huisvuilzak belandt naast de container, naast het overige bijgeplaatste grof afval. Dit pleit er voor om bijgeplaatst afval zo spoedig mogelijk te verwijderen.
3. De container is niet meer bereikbaar: doordat er (grof) afval naast de container is de containerklep niet goed bereikbaar. Dit pleit er voor om bijgeplaatst afval zo spoedig mogelijk weg te halen.

De hierboven weergegeven redenen hebben met name betrekking op bijgeplaatste huisvuilzakken. Uit het bijplaatsingsonderzoek blijkt echter dat het vooral gaat om grof afval dat naast de containers wordt geplaatst. De meest gehoorde redenen voor het bijplaatsen van grof afval zijn:

4. Grof afval laten ophalen duurt te lang: na telefonische aanmelding kan het maximaal een maand (Gorinchem) of twee maanden (Hardinxveld-Giessendam, Molenlanden, Vijfheerenlanden) duren voordat het grof afval wordt opgehaald. In het geval men in een bovenwoning of flat woont is dat vaak te lang: men heeft geen ruimte om een oude bank of oud matras zolang in huis te bewaren. De verleiding om het afval naast de container te plaatsen is groot.
5. Grof afval wegbrengen naar ABS kost te veel moeite: het alternatief voor het laten ophalen aan huis is het zelf wegbrengen van het afval naar één van de 5 afvalbrengstations. Voor inwoners zonder auto of aanhanger, of inwoners die ver van een afvalbrengstation af wonen of overdag werken kan dat te veel moeite zijn. Opvallend is dat de meeste bijplaatsingen van grof afval in gemeente Gorinchem voorkomen. De ophaalfrequentie voor grof afval is in deze gemeente het hoogst en de afstand tot het afvalbrengstation relatief klein.
6. Bedrijven (aannemers en hoveniers) worden sinds 1 januari 2019 geweerd op het ABS: hierdoor belandt het verbouwingsafval sneller in of naast de ondergrondse restafvalcontainer. Bedrijven mogen in principe geen gebruik maken van de voorzieningen voor huisvuil en dienen hun afval tegen betaling bij een particulier inzamelbedrijf aan te bieden. Dit wordt lang niet altijd gedaan.
7. Gemakszucht: dit sluipt er met name in als inwoners slechts één enkel stuk afval hebben dat niet in de container past. Moet je bijvoorbeeld voor een afgedankt kinderzitje nu helemaal de ophaaldienst laten komen of in de auto gaan zitten richting een afvalbrengstation? De verleiding is groot om dit naast de container te plaatsen. Zeker als men bij aanvang dacht dat het afgedankte kinderzitje wel zou passen in de container. Gemakszucht kan ook zitten in het niet kleinmaken van afval. Bijvoorbeeld de kartonnen omverpakkingen die met online-aankopen zijn verkregen en niet zonder kleinmaken in de ondergrondse papiercontainer passen.
8. Onwetendheid/ normgedrag: men is niet op de hoogte van de regel dat er geen afval naast de container mag worden geplaatst. Men ziet iedereen afval naast de container plaatsen, en denkt dat dat toegestaan is. Uit het bewonersonderzoek blijkt het tegendeel.
9. Lage pakkans: men weet wel dat het niet is toegestaan maar er wordt niet voldoende ingegrepen naar de mensen die dat wel doen.

Oplossingen van Rijkswaterstaat

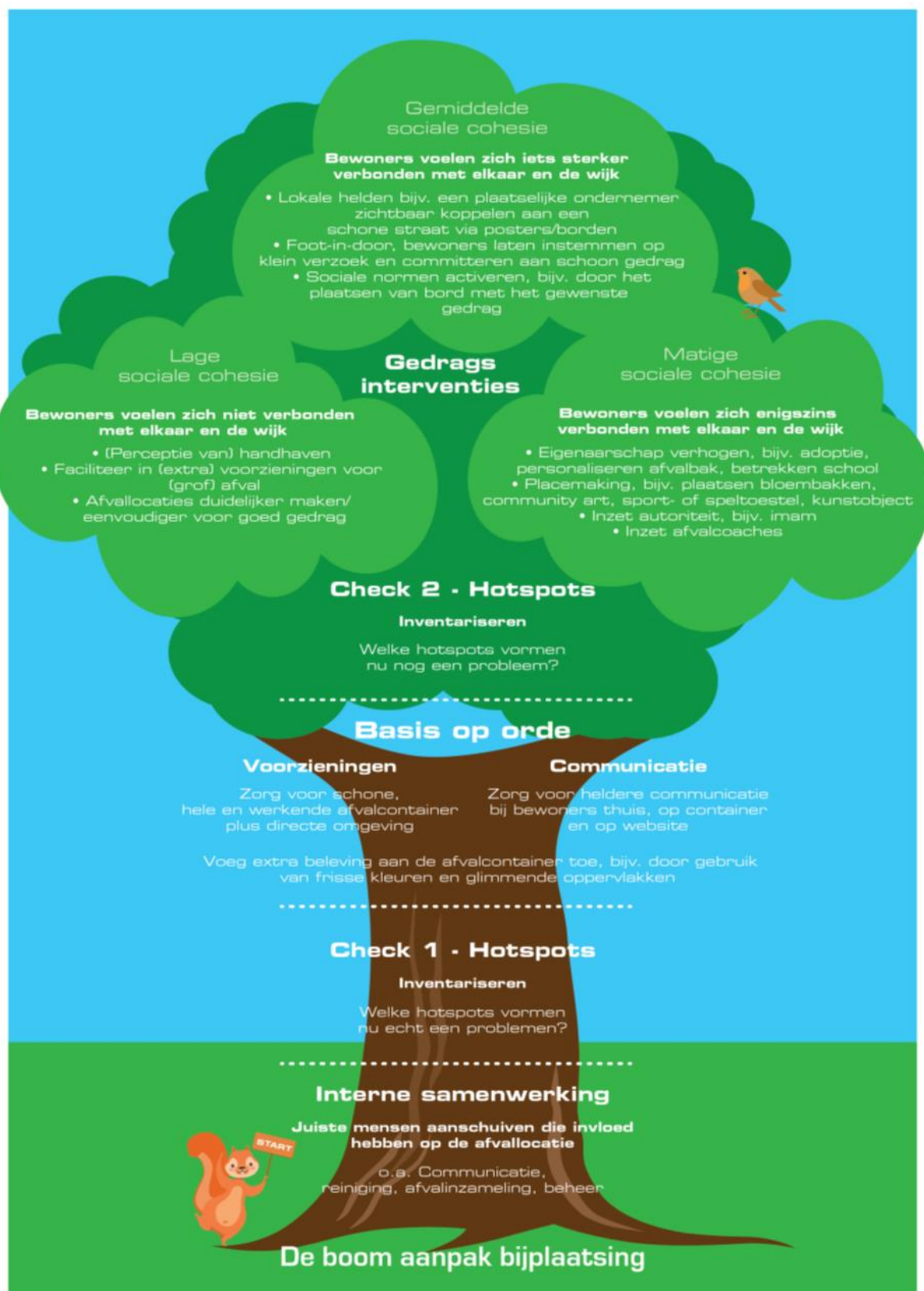
De Waardlanden-gemeenten staan niet alleen in de problematiek rond bijplaatsingen. Vooral stedelijke gemeenten met veel gestapelde bouw hebben er last van. Een standaard oplossing is er niet voor. In 2017 is door adviesbureau NoviMores in opdracht van Rijkswaterstaat een handreiking voor het voorkomen van bijplaatsingen opgesteld [5]. Hierin wordt gesteld dat het bijplaatsen voornamelijk een gedragsprobleem is dat met gedragsinterventies moet worden opgelost, nadat de basis op orde is gebracht (zie boom aanpak bijplaatsingen op volgende pagina).

De basis op orde betekent:

- Zorg voor schone, hele en werkende afvalcontainers die nooit (te) vol zijn
- Zorg voor een grofvuil-regeling die niet te hoogdrempelig is, ook niet voor inwoners die geen auto hebben en aangewezen zijn op de haalservice
- Zorg voor heldere communicatie bij bewoners thuis, op container en op website.

Voer maatwerk uit op de locaties die dan nog een probleem vormen (hotspots). Afhankelijk van de sociale cohesie die er in een wijk aanwezig is, kunnen de volgende gedragsinterventies worden verricht:

- (Preventieve) handhaving
- Containeradoptie: eigenaarschap verhogen
- Sociale normen activeren: gewenste gedrag onder de aandacht brengen
- Place-making: plaatsen van bloembakken, containertuintjes. In Gorinchem is dat reeds op een 4-tal containerlocaties toegepast maar blijkt niet afdoende te werken.

Figuur: De boom aanpak bijplaatsingen, NoviMores in opdracht van Rijkswaterstaat, mei 2017 [5]

Afvaltoerisme en bedrijfsafvalaanbod

- Het afvalaanbod in het Waardlanden-gebied is substantieel hoger dan in de omliggende (diftar)gemeenten.
- Niet alleen gewoon huisvuil maar ook grof huishoudelijk afval is door buurgemeenten gemakkelijk op ABS-en van Waardlanden aan te bieden
- Bedrijfsafval: uit een sorteeranalyse in de binnenstad van Gorinchem blijkt dat 8% van de ondergrondse restafvalcontainer bestaat uit bedrijfsafval

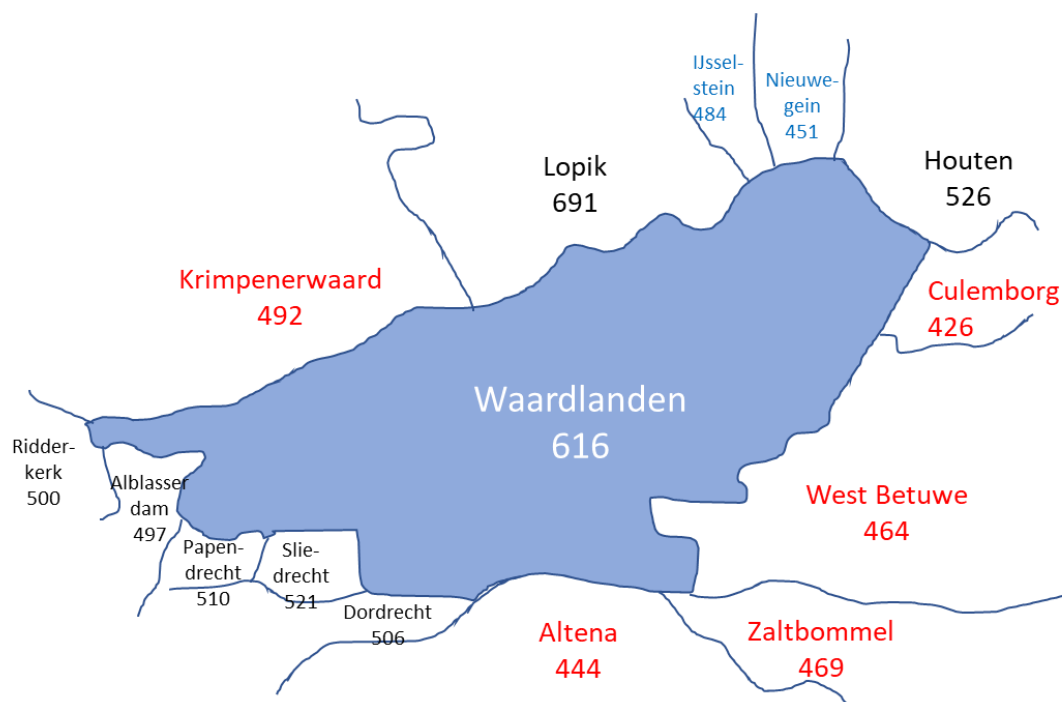

Bedrijfsafval naast een ondergrondse restafvalcontainer

Afvaltoerisme

In welke mate is er sprake van afvaltoerisme? Ofwel, hoeveel (grof)afval afkomstig van de buurgemeenten wordt in het Waardlanden-gebied aangeboden? En welke kosten zijn daarmee gemoeid? Afvaltoerisme is helaas niet goed meetbaar. Het afval van buurgemeenten is niet onderscheidbaar van het afval van de Waardlanden-gemeenten.

Een indicatie voor afvaltoerisme is de totale hoeveelheid huishoudelijk afval (gescheiden + ongescheiden) die per inwoner per jaar wordt ingezameld. In de onderstaande figuur is dat voor Waardlanden en omliggende gemeenten weergegeven. In principe zou het afvalaanbod voor iedere gemeente ongeveer gelijk moeten zijn, afgezien van kleine verschillen die veroorzaakt kunnen worden door de grootte van de huizen/ tuinen, etc. Grote verschillen zouden kunnen duiden op afvaltoerisme. Bijvoorbeeld om de variabele heffing (diftar) te ontlopen.

Waardlanden wordt omsloten door 14 gemeenten, waarvan 5 diftar hebben ingevoerd (rood weergegeven) en 2 gemeenten hun inzamelvoorzieningen hebben afgesloten (licht blauw weergegeven). Opvallend is dat juist de 5 diftar-gemeenten en 2 gemeenten met afgesloten voorzieningen een totaal afvalaanbod van minder dan 500 kg hebben. Lopik en de Waardlanden-gemeenten zijn koploper, met meer dan 600 kg per inwoner per jaar.

Restafval (huisvuil)

Gemeente West Betuwe maakt onderdeel uit van inzamelbedrijf AVRI. In het gehele AVRI-gebied (92.000 huishoudens) is diftar ingevoerd. Intern onderzoek van AVRI wijst echter uit dat circa 13.000 van de in totaal 92.000 huishoudens (14%) nul-aanbieders zijn, ofwel nooit hun minicontainer voor restafval betaald aanbieden. Een groot deel van deze 13.000 huishoudens woont in grensdorpen met Waardlanden.

Grof afval: verbouwingsafval

Afvaltoerisme doet zich niet alleen voor ten aanzien van fijn restafval (huisvuilzakken) dat op de ondergrondse containers van Waardlanden wordt aangeboden. Ook grof huishoudelijk afval leent zich goed voor afvaltoerisme. De buurgemeenten van Waardlanden die diftar hebben ingevoerd hebben veelal ook een betaalsysteem op hun afvalbrengstation. Dus ook voor grof huishoudelijk afval is het lucratief om op 1 van de 5 afvalbrengstations van Waardlanden aan te bieden. In hoofdstuk 5 is geconstateerd dat het hoge afvalaanbod van Waardlanden met name komt door het hoge aanbod grof huishoudelijk afval. Sinds 1 januari 2019 worden bedrijven (voertuigen met grijs kenteken) geweerd. Ofschoon het afvalaanbod daardoor is afgenomen op de afvalbrengstations blijft het in verhouding tot de benchmark hoog. Dit kan er op duiden dat een aantal bedrijven nog steeds gebruik maken van de afvalbrengstations en op slimme wijze de acceptatieregels weten te omzeilen.

Bedrijfsafval

Wat voor inwoners uit diftar-gemeenten geldt, geldt ook voor bedrijven: ze moeten betalen naar de hoeveelheid afval die ze aanbieden. Voor bedrijfsafval hebben de gemeenten geen zorgplicht. Bedrijven dienen zelf zorg te dragen voor de milieuverantwoorde afvoer van hun afval, door bijvoorbeeld een contract af te sluiten met een private inzamelaar. De verleiding is echter groot om een klein contract of helemaal geen contract af te sluiten en het afval in een vrij toegankelijke ondergrondse huisvuilcontainer aan te bieden. Circa 120 bedrijven hebben een zakkencontract afgesloten met Waardlanden en mogen daarvoor 'legaal' gebruik maken van de ondergrondse huisvuilcontainers.

Het is vrij lastig om vast te stellen in welke mate het 'oneigenlijk meeliften' van bedrijven (zonder zakkencontract) op de huishoudelijke voorzieningen plaatsvindt. Het kunnen zowel bedrijven binnen het Waardlanden-gebied zijn, als daarbuiten.

Op basis van het Activiteitenbesluit moeten bedrijven een afvalregistratie bijhouden. In 2017 heeft de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid hierop een handhavingronde uitgevoerd in Gorinchem, in een winkelstraat waar men vermoedde dat er veel bedrijven hun afval op de ondergrondse huisvuilcontainers aanbieden. Resultaat: slechts 4 van de 18 bezochte bedrijven konden een kloppende afvalregistratie en afvoercontract overleggen. De overige 14 bedrijven konden dat niet, waarvan 10 toegaven geen contract te hebben.

In het voorjaar van 2020 heeft Waardlanden een sorteeraanlyse laten uitvoeren in de binnenstad van Gorinchem. Op basis van een steekproef is de samenstelling van de ondergrondse restafvalcontainers gemeten naar bedrijfsafval en huishoudelijk afval. Op basis van homogeniteit en samenstelling van het afval is vastgesteld dat 8% van het afval bestaat uit bedrijfsafval [1]. Op basis van de 72 zakkencontracten die

Waardlanden heeft met ondernemers in de binnenstad van Gorinchem zou dat percentage slechts 2,5% moeten zijn.

Overigens zal het afsluiten van containers door middel van een pasjessysteem veel ondernemers niet hinderen omdat ze als bewoner van het gebied toch over een pas beschikken.

8. Meningen van betrokkenen

Wat vinden de inwoners?

- Het merendeel van de bewoners is tevreden over de wijze waarop afval gescheiden wordt ingezameld
- Belemmeringen mbt het scheiden van afval worden vooral ervaren bij gft (stank en overlast) en pmd (men weet niet wat bij pmd hoort en wat niet)
- Afval naast ondergrondse containers vormt een grote ergernis waaraan meer aandacht moet worden besteed in het nieuwe beleid

Gemiddeld rapportcijfer

7,6

Wat vinden bewoners?

Ten behoeve van het nieuwe grondstoffenbeleidsplan is een bewonersonderzoek uitgevoerd [2]. In dit onderzoek zijn bewoners gevraagd naar de tevredenheid over de dienstverlening en welke belemmeringen zij ervaren bij het (gescheiden) aanbieden van huishoudelijk afval. De enquête is in totaal door 3.182 bewoners ingevuld, circa 5% van de totale bevolking. De belangrijkste uitkomsten zijn hieronder weergegeven:

- Over het algemeen zijn bewoners tevreden over de afvalinzameling die door Waardlanden wordt uitgevoerd. Men waardeert dit met een gemiddeld rapportcijfer van 7,6. Meer dan de helft van de respondenten (58%) geeft Waardlanden een rapportcijfer 8 of hoger.
- Het overgrote deel van de bewoners geeft aan zijn afval goed tot zeer goed te scheiden. De meeste belemmeringen worden ervaren bij het scheiden van gft-afval en pmd. Bij gft-afval spelen stank en ongedierte een belangrijke rol. Bij het scheiden van pmd-afval geeft men vaak aan niet te weten wat er nu wel en niet in de pmd-bak thuishoort.
- Grof huishoudelijk afval wordt bij voorkeur weggebracht naar 1 van de 5 afvalbrengstations (76%). Het laten ophalen van grof afval na telefonische aanmelding heeft minder de voorkeur (15%). Over beide aanbiedingswijzen zijn de gebruikers daarvan merendeels tevreden (ophaalservice: 56%; afvalbrengstations 73%). Vaker ophalen, ruimere openingstijden en klantvriendelijkheid van het personeel worden als verbeterpunten genoemd. Voor inwoners woonachtig aan de westkant van het Waardlanden-gebied (Nieuw-Lekkerland eo) liggen de afvalbrengstations op grote rijafstand.
- Bijna iedereen (93%) is bekend met de regel dat je geen (grof)afval naast de verzamelcontainers in de wijk moet plaatsen. Volle containers en laksheid worden als belangrijkste oorzaken gezien. Veel respondenten leggen de relatie met de afvalbrengstations die te ver weg liggen en het ophalen van grof afval dat niet vaak genoeg plaatsvindt. Ook te weinig toezicht en handhaving wordt vaak als reden genoemd.
- De meerderheid (55%) is tevreden over de informatievoorziening van Waardlanden, maar men wenst meer en betere informatie over de resultaten van afvalscheiding (door 45% genoemd), over wat er met het gescheiden ingezamelde afval gebeurt (door 43% genoemd) en over de wijze waarop je afval kunt scheiden (door 41% genoemd). Ook wenst men info op de verzamelcontainers waarop staat dat bijplaatsen niet is toegestaan. Over het algemeen wenst men bij voorkeur geïnformeerd te worden met een huis-aan-huis brief.
- Op de (open) vraag waar de meeste aandacht op moet worden gelegd bij het opstellen van nieuw afval- en grondstoffenbeleid geven zeer veel mensen aan dat het plaatsen van afval naast verzamelcontainers in de wijk beter moet worden aangepakt. Ook het aanpakken van afvaldump van bedrijven en van inwoners uit buurgemeenten moet harder worden aangepakt.

Wat vinden de inzamelaars?

- Het merendeel van de bewoners is tevreden over de wijze waarop afval gescheiden wordt ingezameld
- Belemmeringen mbt het scheiden van afval worden vooral ervaren bij gft (stank en overlast) en pmd (men weet niet wat bij pmd hoort en wat niet)
- Afval naast ondergrondse containers vormt een grote ergernis waaraan meer aandacht moet worden besteed in het nieuwe beleid

Wat vinden de inzamelaars?

De chauffeurs en beladers van Waardlanden zijn de oren en ogen op straat. Zij weten als geen ander waar het in de praktijk goed gaat en waar verbeteringen noodzakelijk zijn. Met een klankbordgroep van 8 inzamelaars is een bijeenkomst gehouden. De belangrijkste uitkomsten zijn hieronder weergegeven:

Restafval - minicontainers

- Veel woningen in het buitengebied hebben meer dan 1 container die wordt aangeboden. Soms wel 3 of 4. Doordat maar 1 x per 4 weken wordt ingezameld zijn de containers propvol (deksel open).
- Er wordt veel grof afval in de containers aangeboden, waaronder tuinafval, bielzen, kastjes, etc.
- De kwaliteit van de containers is slecht. De eerste generatie minicontainers (begin jaren 90) zijn kwalitatief nog goed maar zitten vaak onder de stickers en viezigheid. De nieuwe generatie containers zijn kwalitatief slecht. Bij warm weer (+ 30 graden) smelten ze, bij vrieskou breken ze snel in de 'armen' van de zijlader. Schatting klankbordgroep: ongeveer 60% van alle uitstaande containers is eerste generatie; 40% is nieuwe generatie.

Restafval – ondergrondse containers

- Bijgeplaatst (grof) afval is een groot probleem dat alleen maar erger wordt. Bijplaatsingen komen vooral bij de hoogbouw voor. Is er eenmaal iets bijgeplaatst, is het hek van de dam. Vuil trekt vuil aan. Bewoners zien dat het snel wordt weggehaald en zien ook dat er geen controle en handhaving plaatsvindt.
- De corona-uitbraak heeft zeker invloed op het afvalaanbod en het aantal bijplaatsingen. Maar ook voor corona was er sprake van toename.
- Meer handhaving, lik op stuk, wordt gezien als de beste remedie tegen bijplaatsingen. Eventueel met cameratoezicht. Maar ook: de dienstverlening voor grof afval verbeteren. Vaker ophalen en ruimere openingstijden ABS.

Gft - minicontainers

- Er is een wildgroei van containers gaande. Sommige woningen in het buitengebied hebben wel 6 tot 8 containers die ze per ophaaldag aanbieden. In Vianen is dat niet het geval. Daar moet men betalen voor een extra gft-container.
- Containers zijn overwegend gevuld met tuinafval. Ook grond wordt steeds vaker aangetroffen.
- Aanbod van gft is sterk seizoengevoelig. In het voor- en najaar is het aanbod enorm, in de winter zijn de containers nauwelijks gevuld (maar worden wel aangeboden).
- De kwaliteit van het ingezamelde gft is goed

Papier - minicontainers

- De inzameling vindt plaats in de avond, in samenwerking met vrijwilligers van verenigingen. Waardlanden bestuurt de wagen, de vrijwilligers leggen de containers. De samenwerking verloopt prima.
- Containers worden 1 x per 4 weken geleegd en zijn goed gevuld. Uit bewonersonderzoek blijkt dat sommige mensen de ophaalfrequentie te laag vinden. Het aanbod van dozen is groter geworden. Deze worden veelal niet klein gemaakt.
- De kwaliteit van het ingezamelde papier is goed.

Papier - verzamelcontainers

- Er komen steeds vaker verstoppingen voor door toenemend aanbod van dozen. De container lijkt dan vol, met bijplaatsingen tot gevolg.
- De kwaliteit van het papier uit de verzamelcontainers is minder goed dan het opgehaalde papier.

Pmd - minicontainers

- De kwaliteit van het ingezamelde pmd is problematisch! Er wordt van alles in de container gegooid: van tuinmeubelsetten tot landbouwfolie en piepschuim, maar ook soms gewoon gehele zakken restafval. De zijlader-chauffeurs zien dit via hun boordcamera bij het leegschudden van de container. Maar dan is het leed al geschied en zit het in de wagen. Over de oorzaak van de slechte scheiding is men het wel eens: laksheid, maar ook onbekendheid bij de bewoner wat er wel en niet bij het pmd mag.
- In Vianen wordt pmd met doorzichtige zakken ingezameld. De kwaliteit is daar veel beter, zo lijkt het.
- Wat moet er gebeuren om de kwaliteit te verhogen? Meer handhaving en communicatie.

Grof afval - ophaalservice

- Er wordt 1 x per 2 weken gereden, op vaste dagen. Bewoners die bellen worden op de routelijst geplaatst van de eerst volgende ophaaldag. Bij de telefonische aanmelding wordt door de telefoniste genoteerd wat er precies wordt aangeboden. De feitelijke hoeveelheid die wordt aangeboden is echter altijd veel meer! Of de bewoner heeft veel meer afval aangeboden, of er wordt door buurtbewoners grof afval bijgeplaatst. Gevolg: soms zijn chauffeurs pas begin van de avond klaar met route.
- Takkenroutes: 2 per jaar op vaste dag. 'Is een gekkenhuis'. Zeer veel aanbod.

Grof afval - afvalbrengstations

- Wordt zeer veel gebruik van gemaakt. Bezoekersaantallen zijn enorm.
- De meeste afvalbrengstations worden door 2 man beheerd: zij zorgen voor ontvangst van de bezoekers, beantwoorden van vragen, schoonhouden van terrein, aannemen van kca, aandrukken van de containers, etc.
- Toezichtfunctie kan beter: het komt te vaak voor dat afval in de verkeerde bak terecht komt. Bezoekers hebben vaak niet het geduld om afval te scheiden en snellen zich naar de restafvalbak. Dit vergt oplettendheid van de medewerker die dat niet altijd heeft.
- Er zou meer aandacht moeten worden besteed aan het opleiden van ABS-personeel.
- Afvalbrengstation Vianen is te klein voor het aantal bezoekers dat het ontvangt.
- Bebording bij de containers kan beter, duidelijker. Nu is het vaak niet te begrijpen voor bewoners: bijv. wat is nu C-hout?
- Ontvangst kan beter, klantvriendelijker.

Wat vinden de handhavers?

- Bijplaatsingen vinden vooral plaats in Gorinchem en Leerdam. Het is vooral grof afval dat wordt bijgeplaatst. Zakken alleen als de containers vol zijn.
- Handhaving capaciteit is onvoldoende om op alle locaties waar bijplaatsingen voordoen onderzoek te doen. Handhaving is niet de oplossing voor het probleem, maar kan wel bijdragen in totaal aanpak.
- Betere afstemming tussen partijen (KCC, gemeenten, Waardlanden) in de aanpak kan al een hoop effect hebben.

Wat vinden de handhavers?

De gemeenten voeren zelf de handhaving in de openbare ruimte uit. Zo ook op de regels die omtrent de afvalinzameling zijn gesteld. Conform de afvalstoffenverordening zijn burgers verplicht om hun afval goed te scheiden en geen afval naast of buiten de voorzieningen aan te bieden. Wat zijn de mogelijkheden en bevoegdheden van handhavers om dit tegen te gaan? Hoe vaak worden er bonnen uitgedeeld? Wat wordt er gedaan tegen het illegaal aanbieden van afval door bedrijven en buurgemeenten? Met een aantal gemeentelijke handhavers is in het voorjaar van 2020 een bijeenkomst gehouden. De belangrijkste uitkomsten zijn hieronder weergegeven:

Handhaving op bijplaatsingen

- Bijplaatsingen vinden vooral plaats in Gorinchem en Leerdam. Maar ook in de andere gemeenten en kernen is het een toenemend probleem. De corona-crisis heeft het probleem verder vergroot.
- Vooral naast de restafvalcontainers bij de hoogbouw wordt veel grof afval geplaatst. Zakken naast containers worden alleen aangetroffen als de containers vol (lijken te) zijn.
- In Gorinchem-Oost worden veel zakken naast ondergrondse restafvalcontainers aangetroffen. Dit heeft te maken met het betaalsysteem dat onlangs bij buurgemeente West-Betuwe is ingevoerd. Bewoners ontwijken het betaalsysteem door hun zakken in Gorinchem aan te bieden. Meldingen Gorinchem: voornamelijk uit Haarwijk, Gildenwijk (grof hha)
- Hardinxveld-Giessendam heeft niet veel last van bijplaatsingen
- Bij Vijfheerenlanden speelt het probleem met name in Leerdam. Hier is het op sommige plekken zeer hardnekkig. Soms staat er na enkele minuten na het schoonmaken al weer afval naast. Zeer ergerniswekkend voor bewoners.
- Na invoering van de 'grijze kenteken-maatregel' op de afvalbrengstations wordt steeds vaker bouw- en sloopafval in de verzamelcontainers aangetroffen. Hierdoor raken containers sneller vol of verstopt en wordt er afval bij geplaatst.

Huidige aanpak handhaving

- Er vindt handhaving plaats op basis van binnen gekomen meldingen, maar ook op basis van eigen waarneming.
- In het geval er zakken naast de containers worden aangetroffen worden deze gecontroleerd op adresgegevens. In het geval er grof afval of dozen worden aangetroffen naast de container is het achterhalen van adresgegevens veel lastiger. Buurtonderzoek is dan het enige dat resteert. Dit vergt erg veel tijd (soms wel een uur per geval, inclusief weg laten halen) en verhoudt zich slecht tot het resultaat wat het oplevert.

- Een BOA kan niets met opsporingsmateriaal van derden. Bijvoorbeeld, een bewoner die een bedrijfsbus heeft gefotografeerd die aan het storten is. Enkele gemeenten onderzoeken nu of dit kan worden doorgespeeld naar de politie.

Huidige inzet handhaving

- Sommige gemeenten hebben maar 1 BOA (Hardinxveld-Giessendam). De andere gemeenten hebben meer handhavers maar deze zijn ook belast met andere taken. Afval heeft niet altijd de hoogste prioriteit, mede gelet op de beschikbare capaciteit.
- Handhaving wordt door bewoners vaak gezien als de oplossing voor het bijplaatsprobleem. Dit is een misvatting. Handhaving is eerder een sluitstuk op een totaal aanpak waarbij je eerst zorgt voor het orde brengen van je voorzieningen (een laagdrempelige grofvuilregelingen, op tijd legen van containers, schoonhouden van containers) en goede publieksvoorlichting (kennis vergroten over wat mensen met hun grof vuil kunnen doen). Aan de 'voorkant' voorkomen van bijplaatsingen is beter dan het aan de 'achterkant' weghalen van grof vuil.

Afstemming tussen betrokken partijen

- De afstemming tussen de betrokken partijen (Klant Contactcentra gemeenten, handhavers, Waardlanden) kan beter! Nu komen soms meldingen binnen bij het KCC die naar handhaving worden doorgespeeld, terwijl die al door Waardlanden zijn opgelost (handhavers komen bij een locatie die al door Waardlanden is schoongemaakt). Er mist een afdoend protocol: wie doet wat in welke situatie. BOA's geven t.a.v. bijplaatsingen aan niet 'in control' te zijn.
- Alle 4 gemeenten hanteren de norm dat bijgeplaatst afval zo snel mogelijk moet worden verwijderd. Vuil-trekt-vuil-aan, en bijplaatsingen tonen de verkeerde sociale norm. Om erger te voorkomen wordt direct gehandeld. Dit heeft echter wel een keerzijde. Bewoners kunnen hieruit afleiden dat hun gedrag straffeloos kan worden voortgezet.
- Een manier om de afstemming tussen handhaven en schoonmaken beter te borgen: Waardlanden neemt BOA's in dienst die voor de uitvoering uit controleren op juist aanbiedgedrag.
- Hoe om te gaan met complete huisraden die buiten worden geplaatst. Dit gebeurt meestal bij een verhuizing. Hier is afstemming met de woningbouwvereniging handig. Houd elkaar op de hoogte van verhuizingen waardoor het gemakkelijker is om nieuwe bewoners te informeren over de afvalregels in de gemeente, en de oude bewoners na te sporen op hun achtergelaten huisraad.
- Zorg dat nieuwe bewoners goed geïnformeerd worden over hoe ze (grof) afval moeten aanbieden. Zorg voor 'afvalkalenders' bij de gemeentebalies.
- Preventie: maak de handhaving bekender en zichtbaarder, dit versterkt het gevoel bij inwoners dat er wordt gelet op net aanbiedgedrag. Plaats foto's in de krant en geef aan wat ze doen.

(met een aantal van deze suggesties is Waardlanden en de gemeenten al aan de slag)

Handhaving op juiste afvalscheiding, afvaltoerisme en bedrijfsaanbod

- De gemeentelijke handhavers houden zich voornamelijk niet bezig met de naleving op de scheidingsregels. Conform de afvalstoffenverordening zijn bewoners verplicht hun afval (goed) te scheiden. In Leerdam is in het najaar van 2019 een pilot 'kwaliteitsverbetering pmd' uitgevoerd. De controle op juiste scheiding is uitgevoerd door afvalcoaches ipv handhavers, ook omdat voorlichting en communicatie soms effectiever is dan handhaving.
- Op basis van het Activiteitenbesluit voert de Omgevingsdienst Zuid Holland Zuid controles uit bij bedrijven, waarbij wordt nagegaan of ze een sluitende afvalregistratie kunnen overleggen. Hieruit kan worden afgeleid of men afval op een eigenlijke manier afvoeren of dat er illegaal wordt gebruikgemaakt van de huishoudelijke restafvalcontainers.

Wat vinden de verwerkers?

- HVC is de belangrijkste verwerker van de door Waardlanden ingezamelde afval en grondstoffen.
- Bronscheiden blijft een must, omdat met nascheiding niet alle grondstoffen uit het restafval kunnen worden gehaald
- Nascheiden van PMD uit restafval is wel mogelijk. Het levert dezelfde volumes op als bronscheiding, echter de kwaliteit van nagescheiden kunststoffen is minder vanwege geur en vervuiling door etensresten.

Wat vindt HVC?

De meeste afval- en grondstofstromen die door Waardlanden worden ingezameld worden verwerkt door HVC. Het gaat dan om het fijn restafval, groente-, fruit- en tuinafval, pmd en grof huishoudelijk afval. HVC is een duurzaam energie- en afvalbedrijf dat in eigendom is van 44 gemeenten en 6 waterschappen. Ook de 4 Waardlanden-gemeenten zijn aandeelhouder van HVC. In één van de inspiratiebijeenkomsten die in het voorjaar van 2020 zijn gehouden heeft HVC haar visie op de afval- en grondstoffenverwijdering uiteengezet. Hieronder de belangrijkste punten.

Missie

- Als toonaangevend nutsbedrijf wil HVC haar gemeenten, waterschappen en inwoners koploper maken en houden als het gaat om het hergebruiken van grondstoffen en het verduurzamen van de energiehuishouding
- HVC is sterk op collectiviteit gebouwd en heeft de afgelopen jaren een verschuiving ingezet van afvalbeheer naar duurzame energie en grondstoffen
- Naast recycling en verwerking van afval en grondstoffen houdt het bedrijf zich in toenemende mate bezig met de productie en levering van warmte en de productie van biomassa en zonne- en windenergie

Nascheiding versus bronscheiding

- Het achteraf mechanisch scheiden van alle grondstoffen uit het restafval is met de huidige stand van de techniek nog niet mogelijk. Bijvoorbeeld oud papier, GFT en textiel kunnen technisch gezien niet worden nagescheiden. Voor PMD is het wel mogelijk. Ook voor grof huishoudelijk afval zijn er goede nascheidingstechnieken beschikbaar
- Doordat HVC zowel brongscheiden als nagescheiden pmd verwerkt, is het bedrijf goed in staat om de voor- en nadelen van beide methoden in beeld te brengen. Beide methoden leveren in principe gelijke hoeveelheden/ volumes kunststoffen, blik en drankenkartons op. HVC ervaart wel dat de kwaliteit van nagescheiden kunststoffen minder is vanwege geur en vervuiling door etensresten.[8]

9. Landelijke ontwikkelingen en trends

Ontwikkelingen en trends

- Omgekeerd inzamelen en diftar zijn in opmars. Gemeenten die dit in combinatie toepassen hebben de beste scheidingsresultaten en zijn het goedkoopst uit!
- Containermanagement: een probaat middel tegen oneigenlijk gebruik door bedrijven en inwoners buurgemeenten
- Kwaliteit brongescheiden pmd onder druk! Steeds meer gemeenten gaan nascheiden

Omgekeerd inzamelen

Niet alleen de Waardlanden-gemeenten staan voor de opgave om in 2050 circulair te zijn. Ook andere inzamelbedrijven en gemeenten hebben te maken met de rijks ambities, met als eerste mijlpaal de 100 kg restafval in 2020. Wat doen zij om afval te voorkomen en afvalscheiding te bevorderen, teneinde zo min mogelijk restafval over te houden?

Omgekeerd inzamelen

Met de invoering van het gescheiden inzamelen van pmd-afval (rond 2010) gingen steeds meer gemeenten over op het zogeheten 'omgekeerde inzameling'. In plaats van restafval en gft wordt pmd-afval en gft aan huis ingezameld, en wordt het ongescheiden afval (restafval) ingezameld met (ondergrondse) verzamelcontainers. In het buitengebied wordt het restafval nog wel aan huis opgehaald maar dan met een lagere frequentie (bijv. 1 x per 3 of 4 weken). Daarmee wordt het scheiden ten opzichte van het niet scheiden van afval makkelijker gemaakt. In de gemeenten Zwolle, Raalte en Amersfoort werden rond 2011 de eerste pilots uitgevoerd met omgekeerd inzamelen. Door de successen die daar werden gehaald volgden andere inzamelbedrijven en gemeenten, waaronder Waardlanden.

Omgekeerde afvalinzameling wordt ook wel eens het alternatief voor diftar genoemd. Beide maatregelen geven een stevige impuls aan het scheidingsgedrag. Bij diftar gebeurt dat op basis van een 'financiële prikkel'. Bij omgekeerde afvalinzameling gebeurt dat door een 'service prikkel'. In 2018 hadden 84 van de 380 Nederlandse gemeenten (22%) omgekeerd inzamelen ingevoerd. Zij hebben gemiddeld 20% minder restafval dan gemeenten zonder omgekeerd inzamelen [3]. De mate waarin de hoeveelheid restafval afneemt is mede afhankelijk van de gemiddelde loopafstand tot de container en de ophaalfrequentie in het buitengebied.

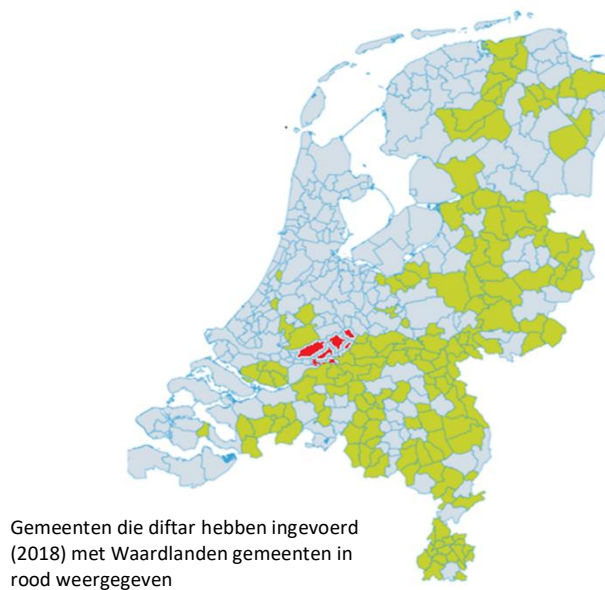
Met alleen omgekeerd inzamelen kom je er overigens niet. Het gemiddelde restafvalaanbod van gemeenten en bedrijven met omgekeerd inzamelen is 180 kg per inwoner per jaar. De best-presterende gemeente heeft 114 kg per inwoner. Er is vooralsnog geen enkele gemeente in Nederland die met louter omgekeerd inzamelen de 100 kg-doelstelling heeft gehaald.

Waardlanden en omgekeerd inzamelen

Met de invoering van het nieuwe inzamelsysteem VANG in 2016 heeft Waardlanden een vorm van omgekeerd inzamelen ingevoerd. Daarmee heeft Waardlanden 14% restafvalreductie gerealiseerd. Ten opzichte van de benchmark is het effect aan de minimale kant. Dit zou te maken kunnen hebben met de relatief hoge dichtheid aan ondergrondse restafvalcontainers die is aangehouden, waardoor er minder stimulans is om afval te scheiden aan huis.

Tariefdifferentiatie (diftar)

Bij diftar worden de afvalkosten niet meer louter verrekend door middel van een vast tarief, maar naar rato de hoeveelheid of het aantal keer dat men restafval aanbiedt. Daarmee kan uiting worden gegeven aan het rechtvaardigheidsprincipe 'de vervuiler betaalt'. Diftar stimuleert mensen om hun afval beter te scheiden, en minder restafval aan te bieden. Gemeenten die diftar hebben ingevoerd behalen over het algemeen hogere scheidingsresultaten, en hebben lagere afvalbeheerkosten (door betere scheiding en lagere verwerkingskosten), zo blijkt uit de benchmark huishoudelijk afval. Hoge investeringskosten en de risico's van afvalrecreatie worden vaak als nadelen genoemd. De praktijk leert echter dat de investeringskosten over meerdere jaren worden afgeschreven en grotendeels worden terugverdiend met lagere verwerkingskosten (betere afvalscheiding, minder restafval, lagere verwerkingskosten). Afvaltoerisme is vooral een initieel risico dat na een gewenningsperiode al snel afneemt, zo leert de ervaring.

In 2018 hadden in totaal 163 van de in 380 Nederlandse gemeenten (43%) een vorm van tariefdifferentiatie ingevoerd. Vooral bij landelijke gemeenten in het oosten van het land is diftar populair. De afgelopen jaren heeft ook een aantal grotere gemeenten de overstap gemaakt naar diftar, waaronder Apeldoorn, Enschede, en Arnhem. Vrijwel alle gemeenten die beschikken over een diftarsysteem zijn daar tevreden mee. Diftar-gemeenten hebben gemiddeld 40% minder restafval dan gemeenten zonder diftar. Het gemiddelde restafvalaanbod van diftar-gemeenten in Nederland ligt op 130 kg per inwoner per jaar, ofschoon er een groot aantal diftar-gemeenten is die ver onder de 100 kg uitkomen.

Waardlanden en diftar

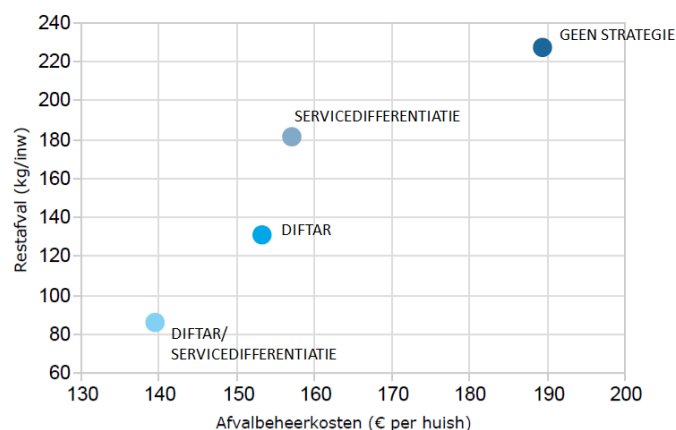
Ofschoon Waardlanden geen diftar-systeem heeft, heeft een aantal buurgemeenten dat wel. Hierdoor hebben de Waardlanden-gemeenten relatief veel last van afvaltoerisme: inwoners van buurgemeenten die hun restafval in de Waardlanden-containers aanbieden omdat het in hun eigen gemeenten geld kost. Naast dat de inwoners van Waardlanden nu opdraaien voor de kosten, raken de ondergrondse containers overbelast, met alle gevolgen (bijplaatsingen) van dien.

Wanneer overwogen wordt om diftar in te voeren is het wel belangrijk om de zogeheten 'diftar-paradox' te mijden: door te veel kosten in het variabele tarief op te nemen loop je als gemeente het risico dat de inkomsten niet meer de kosten dekken, doordat bewoners minder vaak restafval aanbieden dan begroot. Om

de begroting dekkend te houden moet de gemeente noodgedwongen de variabele tarieven verhogen, dat bijna een onverkoopbare boodschap is voor de inwoners die hun afval beter scheiden dan voorheen. Een aantal diftar-gemeenten zijn daardoor negatief in het nieuws geweest de afgelopen jaren. De diftar-paradox is te voorkomen door alleen variabele kosten op te nemen in het variabele tarief.

Omgekeerd inzamelen in combinatie met diftar

Diftar (=tariefdifferentiatie, financiële prikkel) en omgekeerd inzamelen (= servicedifferentiatie, service-prikkel) sluiten elkaar niet uit en worden ook vaak in combinatie uitgevoerd. De combineerde toepassing leidt zelfs tot betere resultaten dan de systemen afzonderlijk. In de Benchmark Huishoudelijk Afval die jaarlijks door de NVRD en Rijkswaterstaat wordt uitgevoerd, worden de afvalscheidingsresultaten (hoeveelheid restafval) gerelateerd aan de afvalbeheerkosten (totale kosten van het inzamelsysteem) en de toegepaste inzamelstrategieën. Hieronder is het resultaat daarvan (in gemiddelden) weergegeven (peiljaar 2018) [3]:

Enkele constatering:

- Diftar in combinatie met servicedifferentiatie is de meest kosten-effectieve inzamelstrategie. In vergelijking tot 'geen strategie' leidt het tot 62% minder restafval en 26% lagere kosten. Gemiddeld 21% van de Nederlandse gemeenten voert deze gecombineerde strategie (met name in het oosten van het land)
- Diftar (zonder servicedifferentiatie) is kosten-effectiever dan servicedifferentiatie (zonder diftar).

In 2018 voldeden 40 gemeenten aan de landelijke VANG-doelstelling van maximaal 100 kg restafval per inwoner per jaar. Op één gemeente na zijn dat allemaal gemeenten die een vorm van diftar hadden ingevoerd.

Containermanagement

Veel gemeenten zijn de afgelopen jaren overgegaan tot de invoering van containermanagement. Minicontainers worden voorzien van een chip en ondergrondse containers van een elektronisch slot en paslezer. Alleen geautoriseerde gebruikers krijgen toegang tot de voorzieningen, waarbij het aantal aanbiedingen per adres worden geregistreerd. Hierdoor ontstaat een datasysteem waarmee de toegang tot het inzamelsysteem wordt gereguleerd en er statistische gegevens beschikbaar komen waarmee de inzameling kan worden verbeterd. Ook vergroot het de rechtmatigheid van het systeem. Bewoners en ondernemers die geen afvalstoffenheffing of reinigingsrecht betalen, kunnen worden geweerd. Vermiste minicontainers kunnen niet meer worden gebruikt om kosteloos extra afval aan te bieden.

Invoering van containermanagement maakt onderdeel uit van de invoering van diftar (diftar vereist een goed containermanagementsysteem), maar kan ook zonder diftar van waarde zijn. Zeker als de indruk bestaat dat veel bedrijven oneigenlijk meeliften op de voorzieningen voor huishoudelijk afval. De burger betaalt in dat geval mee voor de inzameling en verwerking van bedrijfsafval, wat uiteraard niet gewenst is.

Waardlanden en containermanagement

Waardlanden heeft geen containermanagementsysteem operationeel. De ondergrondse containers zijn niet voorzien van elektronisch slot en paslezer, en de minicontainers zijn niet voorzien van een chip. Hierdoor kan het afval van bedrijven en buurgemeenten niet worden geweerd en is er geen inzicht in het minicontainerbestand en het aantal 'spook-containers' (= zogenaamde 'zoekgeraakte' minicontainers die door kleine ondernemers als bedrijfscontainer worden gebruikt).

Kwaliteit ingezamelde grondstoffen staat onder druk

De schaduwzijde van het VANG-beleid dat door veel gemeenten wordt uitgevoerd is dat de kwaliteit van de ingezamelde grondstoffen over het algemeen is afgenomen. Ofwel, er wordt in toenemende mate vervuiling aangetroffen in de ingezamelde grondstoffen. Dit is met name het geval bij gemeenten die omgekeerd inzamelen (te ver) hebben doorgevoerd. Uit onderzoek van Rijkswaterstaat [6] blijkt dat niet het inzamelmiddel voor pmd maar het inzamelregime voor restafval het meest bepalend is voor de kwaliteit van de pmd die worden ingezameld. Hoe minder service er wordt geboden op restafval, hoe meer inwoners de neiging krijgen om ontwikkeldgedrag te vertonen. Zeker als ook het inzamelmiddel waarmee de grondstoffen worden ingezameld, nauwelijks controleerbaar is.

Wat zeker ook meetelt is dat er landelijk grote onduidelijkheid bestaat wat nu wel en wat nu niet bij een bepaalde grondstof hoort. Dit geldt met name voor pmd. In 2020 zijn daartoe de scheidingsrichtlijnen voor pmd gewijzigd (makkelijker gemaakt) en is er door Rijkswaterstaat een scheidingswijzer ontwikkeld.

Een aantal gemeenten en inzamelbedrijven zet buurt- en afvalcoaches in om de kwaliteit van de ingezamelde grondstoffen te borgen. Zij controleren de inhoud van de aangeboden containers en spreken inwoners aan op onvolkomenheden. Inzamelbedrijf ROVA (vooral actief in Overijssel en Gelderland) heeft het effect van deze interventie gemeten en zag de vervuilingsgraad van het ingezamelde pmd teruglopen van 30 naar 9%. Nadeel is wel dat de interventie erg arbeidsintensief en kostbaar is.

Waardlanden en de kwaliteit ingezamelde grondstoffen

De kwaliteit van de door Waardlanden ingezamelde grondstoffen is wisselend. De kwaliteit van het gft en papier is redelijk, de kwaliteit van het pmd is matig tot slecht. Uit de sorteeranalyses die recentelijk zijn uitgevoerd blijkt dat er veel niet- verpakkingsplastic wordt aangeboden waaronder piepschuim, landbouwfolies, etc. Maar ook volle verpakkingen leiden tot overmatig veel afkeur. Het lijkt erop dat veel bewoners niet goed weten wat nu wel of niet bij het pmd hoort. Dit blijkt onder andere ook uit het bewonersonderzoek dat recentelijk is gehouden.

Steeds meer gemeenten doen aan nascheiding pmd

Waarom vooraf alles scheiden in verschillende bakken terwijl het ook achteraf mechanisch kan worden gescheiden? Dit is een veel gestelde vraag waaraan een hoop misverstanden kleven. Als er gesproken wordt over nascheiding van huishoudelijk afval wordt eigenlijk bedoeld het nascheiden van plastic verpakkingen, metalen en drankenkartons (pmd) uit huishoudelijk afval. Steeds meer gemeenten doen dat, echter wel nadat het groente-, fruit- en tuinafval, glas, papier en textiel netjes door de burger aan de bron wordt gescheiden.

De reststroom is daardoor relatief droog waardoor het plastic, metaal en drankenkartons goed kan worden nagescheiden. **Het hoogwaardig nascheiden van papier, gft en textiel is op dit moment technisch niet mogelijk.**

Omdat pmd qua gewicht slechts ongeveer 10% uitmaakt van het huishoudelijk afvalaanbod zal nascheiding van pmd als allesomvattende maatregel nooit voldoende zijn om de landelijke doelstelling van maximaal 100 kg restafval te behalen.

Ondanks bovengenoemde kanttekeningen neemt het aantal gemeenten dat pmd nascheidt toe. Bronscheiding en nascheiding van pmd sluiten elkaar niet uit. Er zijn veel gemeenten die beide doen: bijvoorbeeld bronscheiding in de laagbouw waar dit ook goede resultaten oplevert, en nascheiding in de hoogbouw waar het bronscheiden niet goed van de grond komt. Voorwaarde is wel dat de restafvalverwerker (verbrandingsoven) waar een contract mee is gesloten ook een nascheidingsinstallatie heeft en dat er in dezelfde wijk geen bronscheiding plaatsvindt.

Waardlanden en nascheiding pmd

HVC - de afvalverwerker van Waardlanden – heeft een installatie (VSI) voor het nascheiden van pmd uit restafval. Hier gaat alleen het restafval naartoe dat afkomstig is van de hoogbouw en pmd dat slecht gescheiden is. Bij de laagbouw wordt pmd brongescheiden ingezameld en afgevoerd naar de kunststofsorteerinstallatie (KSI).

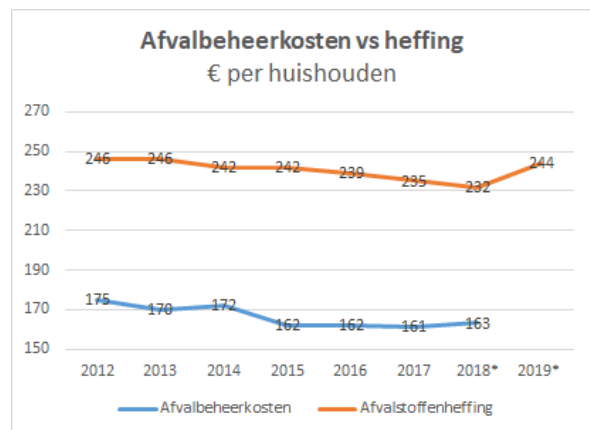
Gft-inzameling

Gft-inzameling staat weer volop in de belangstelling. Door nieuwe vergistingstechnieken en verruimde toepassingsnormen voor compost is de milieuwinst van inzameling van gft aanmerkelijk verbeterd. Met naderende tekorten op kunstmest zal de vraag naar compost toenemen. Omdat de productie van kunstmest gepaard gaat met een hoge CO₂-emissie is het duidelijk waarom gft tot één van de belangrijke afvalstromen behoort.

Gemeenten die hoog scoren op hergebruik halen dit resultaat met name op de gft-inzameling. Dit komt met name door de goede haalvoorzieningen. Stimulering van de gft-inzameling vindt plaats door bijvoorbeeld de gfractie (afzonderlijk van de t-fractie) zeer frequent op te halen aan huis (bijvoorbeeld 2 x per week), buurtdepots voor tuinafval in te richten, extra gratis haalrondes voor takkenafval te organiseren en door intensief te communiceren over de voordelen van het scheiden van gft. Wet Milieubeheer en het LAP laten ruimte voor de gemeente om gft niet in te zamelen in gebieden waar de opbrengst laag is in relatie tot de kosten van inzameling, zoals stadscentra en gestapelde bouw. Maar ook bij de hoogbouw worden in toenemende mate initiatieven genomen om het gft-scheiden weer op te starten, bijvoorbeeld met afsluitbare half verzonken verzamelcontainers.

Kosten en afvalstoffenheffing nemen toe

Het stimuleren van afvalscheiding en ontmoedigen van restafval heeft de afgelopen jaren bij de Nederlandse gemeenten geen windeieren gelegd. De afgelopen 10 jaar zijn de afvalbeheerkosten en de afvalstoffenheffing gemiddeld met 9% gedaald. De verklaring daarvoor is gemakkelijk te geven: de verwerking van restafval is veelal duurder dan de verwerking van grondstoffen. Sommige grondstoffen leveren zelfs geld op. Met succesvol VANG-beleid is dus ook geld te besparen.

Er zijn echter signalen dat de dalende trend ten einde is. Na 9 jaar een dalende trend te hebben gehad in de gemiddelde afvalstoffenheffing van Nederland is de heffing in 2019 met maar liefst 5% gestegen ten opzichte van 2018. Ook in 2020 is de heffing weer fors gestegen (+ 9,5%). Een aantal oorzaken ligt daaraan ten grondslag, waaronder de verhoging van verbrandingsbelasting (per 1 jan 2019) die door de Rijksoverheid is ingevoerd om recycling te stimuleren, de economische groei die meer consumptie en daardoor meer afval met zich meebrengt, en de marktprijzen van een aantal grondstoffen die flink onder druk liggen (wo papier, hout). De verwachting is dat deze kostenverhogende factoren ook de komende jaren een belangrijke rol zullen spelen.

Marktontwikkelingen grondstoffen en restafval

Sinds ongeveer een jaar nemen China en andere Aziatische landen nauwelijks nog gescheiden grondstofstromen aan, zonder daar hoge kwaliteitseisen aan te stellen. Hierdoor is de afzet van met name oud papier, kunststoffen en textiel gestagneerd, met een verhoogd Europees aanbod en lagere afzetprijzen tot gevolg. De hogere kwaliteitseisen die door Europese afnemers worden gesteld hebben tevens hogere verwerkingskosten tot gevolg.

Circulaire grondstoffen moeten concurreren met grondstoffen die uit nieuw materiaal zijn vervaardigd. Voor kunststoffen die gemaakt worden van aardolie is dat geen gemakkelijke zaak. Door de lage olieprijs zijn de circulaire grondstoffen duurder dan de grondstoffen gemaakt van nieuw materiaal, wat de afzet niet ten goede komt.

Bovengenoemde ontwikkelingen laten onverlet dat afval scheiden voordeliger blijft dan het niet-afval scheiden. Ook de verbrandingsstarieven voor restafval nemen toe, mede als gevolg van het ontmoedigingsbeleid van de overheid die een verbrandingsbelasting heeft ingesteld.

Producentenverantwoordelijkheid

Producentenverantwoordelijkheid is er al voor onder andere batterijen, huishoudelijke apparaten en kunststof verpakkingen. In het kader van de transitieagenda Circulair Economie is het niet ondenkbaar dat producentenverantwoordelijkheid ook wordt ingevoerd voor wegwerpartikelen, meubilair (waaronder matrassen) en textiel. Producenten worden op deze manier geprikkeld om bij het productontwerp rekenschap te houden met de afvalfase van het product.

Invoering statiegeld in 2021

Vanaf 1 juli 2021 wordt statiegeld op kleine plastic flesjes ingevoerd. Dat heeft de staatssecretaris met het bedrijfsleven afgesproken. Per flesje (< 1 liter) wordt straks 15 cent statiegeld gerekend. Voor grote flessen (> 1 liter) blijft het 25 cent. Deze maatregel moet leiden tot veel minder plastic zwerfafval. Ook zal het consequenties hebben voor de hoeveelheid pmd die aan de inzameldiensten wordt aangeboden.

Afval en duurzaamheid

Duurzaamheid krijgt binnen het afvalbeleid een steeds grotere rol. De nadruk ligt op het herwinnen van grondstoffen en CO₂ reductie wat overigens hand in hand gaat. Maar ook het verduurzamen van de inzameling zelf en het nastreven van sociale doelstellingen zijn mogelijkheden die de gemeente heeft om duurzaamheid na te streven. Verschillende gemeenten en inzamelbedrijven nemen in aanbestedingen duurzaamheidsdoelstellingen op waardoor bedrijven op dit punt kunnen concurreren.

Gemeenten kunnen een bijdrage leveren aan ketenbeheer door grondstoffen af te scheiden van het afval voordat de laatste stap in de keten, verbranding, plaatsvindt. Met het scheiden van afvalstoffen worden ook CO₂ doelstellingen bereikt. Met name de gescheiden inzameling van papier en karton, GFT en grof huishoudelijk afval leveren de grootste bijdragen in het beperken van de CO₂ uitstoot. Een andere wijze van CO₂-preventie is het rendement van de afvalverwerkingsinstallaties te vergroten. Dit kan door ook de vrijkomende warmte nuttig te gebruiken. Ook kan worden gekeken naar de levenscyclusanalyse (LCA). Hierbij wordt gekeken naar de totale cyclus van een stof, vanaf productie tot en met afval en weer een nieuwe grondstof. Dan scoren leer en textiel hoog. Dat komt doordat met name de productie van katoen en leer zeer milieubelastend zijn.

Circulaire ambachtscentra

Een aantal gemeenten en inzamelbedrijven is bezig met de opwaardering van hun afvalbrengstation tot een circulair ambachtscentrum. Voorbeelden daarvan zijn te zien in de gemeenten Oss (Duurzaamheidsplein) en Almere (Upcycle centrum).

Een Circulair Ambachtscentrum is een locatie van bestaande en/ of nieuwe initiatieven waar hoogwaardig product- en materiaalhergebruik plaatsvindt. Er zijn diverse vormen van dergelijke centra. Zo zijn er combinaties van een afvalbrengstation met ondernemers die producten vervaardigen van het aangeboden afval en zijn er gemeenten waar de kringloopwinkel en het afvalbrengstation op dezelfde locatie zijn gevestigd, zodat het afval van de ene persoon een eigenaar kan vinden in een ander. Ook bestaan er voorbeelden van combinaties met een reparatiewerkplaats. Gemeene deler van de diverse centra is dat het plaatsen zijn die zich richten op meer producthergebruik van consumptiegoederen en daarmee de circulaire economie verankeren in

de maatschappij. Door de initiatieven op één locatie te huisvesten worden vervoersbewegingen minimaal gehouden en de circulaire economie **zichtbaar** gemaakt!

Naast de duurzaamheidsdoelen (circulariteit) kan het circulaire ambachtscentrum ook sociale doelen dienen. Bijvoorbeeld door de kringloop- en reparatiewerkzaamheden te laten uitvoeren door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Zij kunnen weer meedraaien in de maatschappij via leerwerkplekken. Ook zijn er mogelijkheden voor stageplaatsen voor praktijkgerichte opleidingen. Denk aan leren houtbewerken in de ambachtswerkplaats of een bijdrage leveren aan de sortering of demontage van het afval.

Ook kan een combinatie worden gemaakt met onderwijs en milieu-educatie. Door te voorzien in een ontvangstruimte/ leslokaal kunnen scholen ontvangen worden en aan de levende lijve ervaren wat circulariteit en duurzaam ondernemen inhoudt.

Om te stimuleren dat gemeenten en inzamelbedrijven hun afvalbrengstation opwaarderen naar een circulair ambachtscentrum heeft Rijkswaterstaat in 2019 een prijsvraag uitgeschreven waarbij de beste 10 plannen voor een circulair centrum een geldbedrag van 75.000 euro konden ontvangen (co-financiering). Naar verwachting wordt er in 2020 weer een tender uitgeschreven.

Waardlanden en circulaire ambacht

In de Waardlanden-gemeenten vinden eigenlijk alle activiteiten van een circulair ambachtscentrum al plaats, maar op afzonderlijke locaties en door afzonderlijke partijen. Door krachten te bundelen en te centraliseren op één of meerdere locaties kan er al snel sprake zijn van Circulaire Ambacht en kunnen naast milieudoelen ook sociale doelen binnen handbereik worden gebracht.

Repair-shops en kringloop/ vintage-shops

Dat de circulaire economie helemaal hip is bewijst de opkomst van de repair-shops en vintage-kringloopwinkels in Nederland. Ook op het internet zijn steeds meer ondernemers actief op het gebied van hergebruik van goederen en grondstoffen. Denk aan ondermeer Marktplaats (tweedehands goederen) en Vinted (tweedehands kleding).

Begrippenlijst

Afvalverwijdering	Inzamelen en verwerken van afvalstoffen
Afvalpreventie	Voorkomen dat afvalstoffen ontstaan
Grof huishoudelijk afval	Huishoudelijke afvalstoffen die te groot en/of te zwaar zijn om in een inzamelmiddel te worden aangeboden
Hergebruik	Het als product of materiaal opnieuw gebruiken van een afvalstof
Huishoudelijk afval	Afvalstoffen en grondstoffen die vrijkomen bij huishoudens
Inzamelmiddel	Een voor de inzameling van afvalstoffen bestemd bewaarmiddel, bijvoorbeeld een minicontainer, verzamelcontainer of stadsemmer
Scheidingspercentage	Totale hoeveelheid van een component die gescheiden wordt ingezameld als percentage van de totale hoeveelheid die vrijkomt van de betreffende component (ook wel <i>scheidingspercentage per afvalcomponent</i> genoemd)
Verwerking	Nuttig toepassen of verwijderen van afvalstoffen
Voorzieningenniveau	Totaal aan diensten en middelen die aan de bewoner ter beschikking worden gesteld
Bronscheiding	Het bij de bron (op de plek waar de afval- en grondstoffen vrijkomen) scheiden van afval- en grondstoffen
Nascheiding	Het achteraf bij de eindverwerker sorteren en scheiden van afvalstoffen op materiaalsoort zodat deze nuttig kunnen worden toegepast

Gebruikte bronnen

- [1] Sorteertanalyses Waardlanden. De Afvalspiegel, juli 2020.
- [2] Bewonersonderzoek afvalinzameling Waardlanden-gemeenten, Cyclusmanagement, mei 2020.
- [3] Analyse Benchmark Huishoudelijk Afval 2018, NVRD en Rijkswaterstaat, 2019.
- [4] Jaarstukken RD Waardlanden, 2019, 2018, 2017, 2016.
- [5] Handreiking voor het voorkomen van bijplaatsingen. Novimores, mei 2017
- [6] Onderzoek inzamelsystemen PMD: Integrale focus op kosten, respons en kwaliteit. Rijkswaterstaat, mei 2020
- [7] Onderzoek circulariteit en serviceniveau afvalbrengstations Waardlanden. Stantec, juli 2020
- [8] Bron- of nascheiden bij HVC, wat is beter? Visie-document HVC. Juli 2020

Bijlage 1 Inspiratiebijeenkomsten

Met raadsleden en stakeholders 'op pad'

- 11 mei 2020: op bezoek bij afvalverwerker HVC over bron- en nascheiding
- 18 mei 2020: op bezoek bij inzamelbedrijf ROVA over tariefdifferentiatie en gedragsverandering
- 8 juni 2020: op bezoek bij Modulo en Lisanne Addink over circulaire ambachtscentra en duurzaam ondernemen

Ter inspiratie voor het toekomstige afval- en grondstoffenbeleid zijn in het voorjaar van 2020 drie bijeenkomsten voor raadsleden en stakeholders gehouden. Aanvankelijk was het de bedoeling om de bijeenkomsten in de vorm van excursies te houden waarbij met de bus naar enkele voorbeeldbedrijven en -gemeenten zou worden gereden. Door de coronacrisis is dat er niet van gekomen. In plaats daarvan zijn de bijeenkomsten online georganiseerd, gebruikmakend van een video-applicatie.

De bijeenkomsten zijn met 30 tot 40 deelnemers goed bezocht. Hieronder de belangrijkste resultaten:

Afval- en grondstofverwerker HVC

HVC hield bij monde van Dion van Steensel (algemeen directeur) en Hendrik de Vijver (manager KSI) een verhaal over de verschillende activiteiten van HVC, met een inzoom op de afvalverwerking.

HVC is een duurzaam energie-en afvalbedrijf van 44 gemeenten en 6 waterschappen. Er zijn tien hoofdactiviteiten, waaronder afvalinzameling, recycling en verwerking, afval- en slibverbranding, vergisting en compostering, maar ook productie en levering van warmte en de productie van biomassa en zonne- en windenergie.

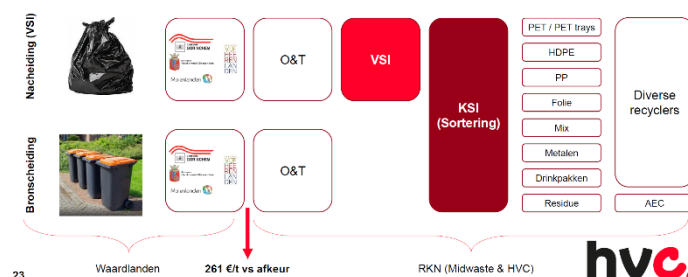

De vier Waardlanden-gemeenten zijn aandeelhouder van HVC. Praktisch al het afval en alle grondstoffen die door Waardlanden worden ingezameld wordt verwerkt door HVC. Het restafval wordt verbrand in de afvalverbrandingsinstallatie. Bijzonder bij HVC is dat het bodemas wat daaruit resteert, gereinigd wordt van vuilresten zodat het vrij kan worden toegepast in de (wegen) bouw. GFT wordt door HVC vergist en gecomposteerd. Voor pmd (ook wel pbd genoemd) heeft HVC twee verwerkingsroutes: de bronscheidingsroute en de nascheidingsroute.

In 2019 heeft HVC een afwegingskader opgesteld voor de verwerking van pmd. Op basis van het rendement en de kwaliteit van het uitgesorteerde materiaal blijft HVC een voorkeur houden voor bronscheiding (scheiden aan huis). Daar waar het niet anders kan of het inzamelrendement erg laag is (bijvoorbeeld bij hoogbouw) is nascheiding een mogelijkheid.

Recycling & Verwerking PBD.

Routes bron- en nascheiding

Inzamelbedrijf ROVA

Bij ROVA werden we verwelkomt door Marjolein Mann en Corina Hendriks (beide beleidsadviseurs). ROVA is een inzamelbedrijf gevestigd in Zwolle. Zij verzorgen de inzameling voor 23 gemeenten, met name in de provincies Overijssel en Gelderland. Duurzame bedrijfsvoering en het regionaal aanjagen van de circulaire economie staat hoog in vaandel. Met inzamelbedrijf Circulus-Berkel en Afvalsturing Utrecht hebben ze daartoe samenwerkingsverband Cirkel Waarde opgericht.

Van de 23 gemeenten waar ROVA het afval inzamelt hebben er 19 een vorm van tariefdifferentiatie (diftar) ingevoerd. Daarnaast wordt het afval scheiden extra gestimuleerd door het serviceniveau op restafval laag te houden. Dit gebeurt enerzijds door restafval laagfrequent (1 x per 4 weken) op te halen, of het afval te laten wegbrengen naar verzamelcontainers in de wijk. Er is dus feitelijk sprake van een combi-strategie: diftar en omgekeerd inzamelen. De resultaten mogen er zijn: bij alle gemeenten waar diftar en omgekeerd inzamelen is ingevoerd wordt de landelijke 100kg-doelstelling gehaald. Best-practice gemeente is Oost-Gelre met slechts 35 kg restafval per inwoner per jaar.

In aanvulling op de geboden inzamelfaciliteiten besteedt ROVA veel aandacht aan communicatie en gedragsbeïnvloeding. Bijvoorbeeld met de challenge 100-100-100 waar bewoners worden opgeroepen de uitdaging aan te gaan om zich 100 dagen, 100% in te zetten voor 100% minder (rest)afval. Met behulp van de social media en email krijgen de inwoners tips en opdrachten en delen ze hun ervaringen met andere deelnemers. Ook doet ROVA goede ervaringen op met de ROVA-app, die het individuele afvalscheidingsgedrag monitort, en waar bewoners eigen doelen kunnen formuleren.

Circulaire ambachtscentra en duurzaam ondernemen

Over beide onderwerpen zijn 2 experts uitgenodigd hier iets over te vertellen: Michiel van Wickeren (firma Modulo) en Lianne Addink (Verdraaid Goed). Michiel beet de spits af met een verhaal over circulaire ambachtscentra. Deze zijn in opkomst in Nederland. Steeds meer gemeenten transformeren hun afvalbrengstation (milieustraat) tot een ambachtscentrum waar naast recycling van afvalstoffen ook reparatie- en kringloopactiviteiten plaatsvinden. Veelal uitgevoerd door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Ook combinaties met milieu-educatie en duurzame ondernemerschap worden gemaakt. Michiel liet een aantal aansprekende voorbeelden zien: het duurzaamheidsplan in Oss, het upcycle-centrum in Almere en ReTuna in Zweden. <https://www.youtube.com/watch?v=P-SVQTxQcrg&t=80s>

Lisanne Addink haakte met haar verhaal over duurzaam ondernemen naadloos aan op het verhaal van de circulaire ambachtscentra. Aan de hand van concrete voorbeelden uit de regio liet zij zien hoe ondernemers circulariteit reeds omarmen, en welke 'gouden regels' zij hanteren. Met name de schone onbeschadigde stromen, maar ook stromen die continu, gelijkmatig vrijkomen bieden kansen voor duurzaam ondernemerschap.